



EINDVERSLAG HALLE – DEVLEMINCKLAAN



VERSLAG VAN RESULTATEN

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN,
E. AUDENAERT & K. BOUCKAERT

JANUARI 2021

Titel

Eindverslag Halle – Devlemincklaan

Auteur(s)

Jan Claesen, Ben Van Genechten,
Evelien Audenaert en Kevin Bouckaert

Actoren veldwerk

Jan Claesen (erkend archeoloog/veldwerkleider), Ben Van Genechten (assistent-archeoloog),
Evelien Audenaert (veldtechnicus)

Projectnummer

2018A35

Plaats en datum

Kortenaken, januari 2021

Reeks en nummer

ARCHEBO rapport 2018A35
ISSN 2034-5615

© 2021 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

1 INHOUDSOPGAVE

2	Beschrijvend gedeelte	5
2.1	<i>Inleiding</i>	5
2.2	<i>Administratieve gegevens.....</i>	6
2.3	<i>Archeologische voorkennis.....</i>	9
2.3.1	Bureaustudie	9
2.3.2	Vooronderzoek met ingreep in de bodem	10
2.4	<i>Onderzoeksopdracht</i>	11
2.4.1	Vraagstelling met betrekking tot de archeologische site	11
2.4.2	Onderzoeksstrategie.....	12
2.4.3	Randvoorwaarden	12
2.4.4	Beschrijving van de geplande werken	13
2.5	<i>Werkwijze en strategie</i>	17
2.5.1	Opgravingsmethode	17
2.5.2	Organisatie van de opgraving.....	17
2.5.3	Relevant gebruikt materiaal	18
2.5.4	Afwijkingen strategie t.o.v. het Programma van Maatregelen	18
2.5.5	Selectiekeuze vondsten	18
2.5.6	Selectiekeuze staalname	19
2.5.7	Inbreng specialisten en algemene wetenschappelijke advisering.....	19
3	Assessmentrapport	20
3.1	<i>Gehanteerde methode, technieken en criteria.....</i>	20
3.2	<i>Observaties en registraties</i>	20
3.2.1	Assessment van de vondsten	20
3.2.2	Assessment van de stalen.....	20
3.2.3	Conservatie-assessment	20
3.2.4	Assessment van de sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren.....	20
3.2.5	Assessment van de archeologische site.....	20
3.3	<i>Potentieel voor wetenschappelijk onderzoek.....</i>	21
3.4	<i>Uit te voeren onderzoek</i>	21
3.4.1	Te beantwoorden onderzoeksvragen.....	21
3.4.2	Strategie voor de verwerking	21
3.4.3	Conservatiestrategie.....	21
3.4.4	Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek	21
4	Interpretatie van de archeologische site.....	22
4.1	<i>Landschappelijk, historisch en archeologisch kader</i>	22
4.1.1	Landschappelijk kader	22
4.1.2	Historisch kader.....	27
4.1.3	Archeologisch kader	40
4.2	<i>Stratigrafische opbouw.....</i>	48
4.2.1	Bodemgenese	48
4.2.2	Bodembewaring	49

4.2.3	Bodembewaring en bewaring archeologische site en artefacten	49
4.2.4	Referentiebodems op gekende archeologische sites	49
4.3	<i>Beschrijving van de archeologische site</i>	<i>49</i>
4.4	<i>Culturele en natuurwetenschappelijke vondsten</i>	<i>60</i>
4.5	<i>Datering en interpretatie van de archeologische site</i>	<i>62</i>
4.5.1	Relatieve datering a.d.h.v. sporen en vondsten	62
4.5.2	Absolute datering a.d.h.v. natuurwetenschappelijke dateringstechnieken	62
4.5.3	Absolute datering a.d.h.v. historische bronnen	62
4.5.4	Tafonomische opbouw en formatie	62
4.6	<i>Synthese</i>	<i>62</i>
4.6.1	Interpretatie van de archeologische site	62
4.6.2	Belang en betekenis van de archeologische site	65
4.7	<i>Beantwoording onderzoeksvragen en -doelen.....</i>	<i>66</i>
4.8	<i>Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek</i>	<i>67</i>
4.9	<i>Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek.....</i>	<i>67</i>
4.10	<i>Bibliografie.....</i>	<i>68</i>
4.11	<i>Figurenlijst.....</i>	<i>70</i>
4.12	<i>Tabellenlijst.....</i>	<i>71</i>
4.13	<i>Plannenlijst.....</i>	<i>71</i>
4.14	<i>Fotolijst</i>	<i>72</i>
5	Bijlagen:	76
5.1	<i>Sporenlijst</i>	<i>76</i>
5.2	<i>Vondstenlijst</i>	<i>76</i>
5.3	<i>Stalenlijst.....</i>	<i>76</i>
5.4	<i>Lijst van plannen en kaarten</i>	<i>77</i>
5.5	<i>Tekeningenlijst</i>	<i>77</i>
5.6	<i>Fotolijst</i>	<i>77</i>
5.7	<i>Referentieprofielen</i>	<i>83</i>
5.8	<i>Conservatierapport</i>	<i>83</i>
5.9	<i>Skeletformulieren.....</i>	<i>83</i>
5.10	<i>Resultaten aardkundige en natuurwetenschappelijke analyses</i>	<i>83</i>

2 BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1 INLEIDING

Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

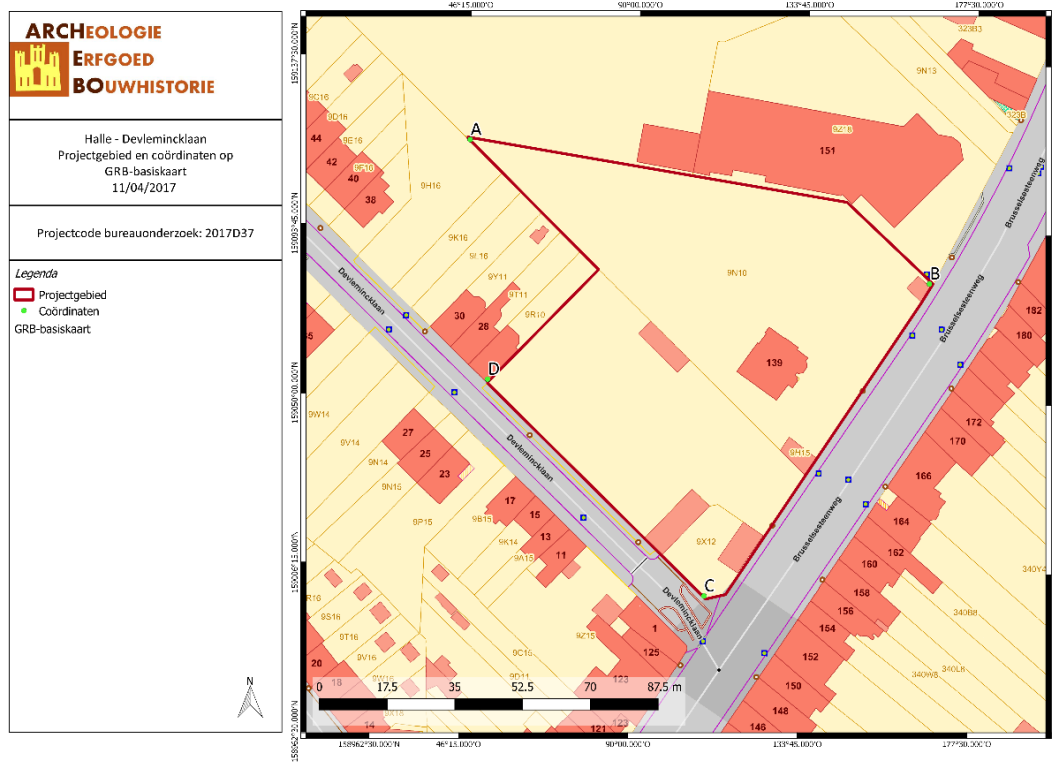
Het toevoegen van een archeologienota aan een omgevingsvergunning is afhankelijk van een aantal criteria:

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone...

Na afloop van een archeologische opgraving dient de erkende archeoloog een rapportering in bij het Agentschap Onroerend Erfgoed. Deze rapportering neemt de vorm aan van een archeologierapport en uiteindelijk een eindverslag. De rapportering over de opgraving heeft tot doel een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen en het bijkomend wetenschappelijk potentieel van de resultaten daarvan te duiden. Voorliggend rapport is het eindverslag van de onderzoekshandelingen.

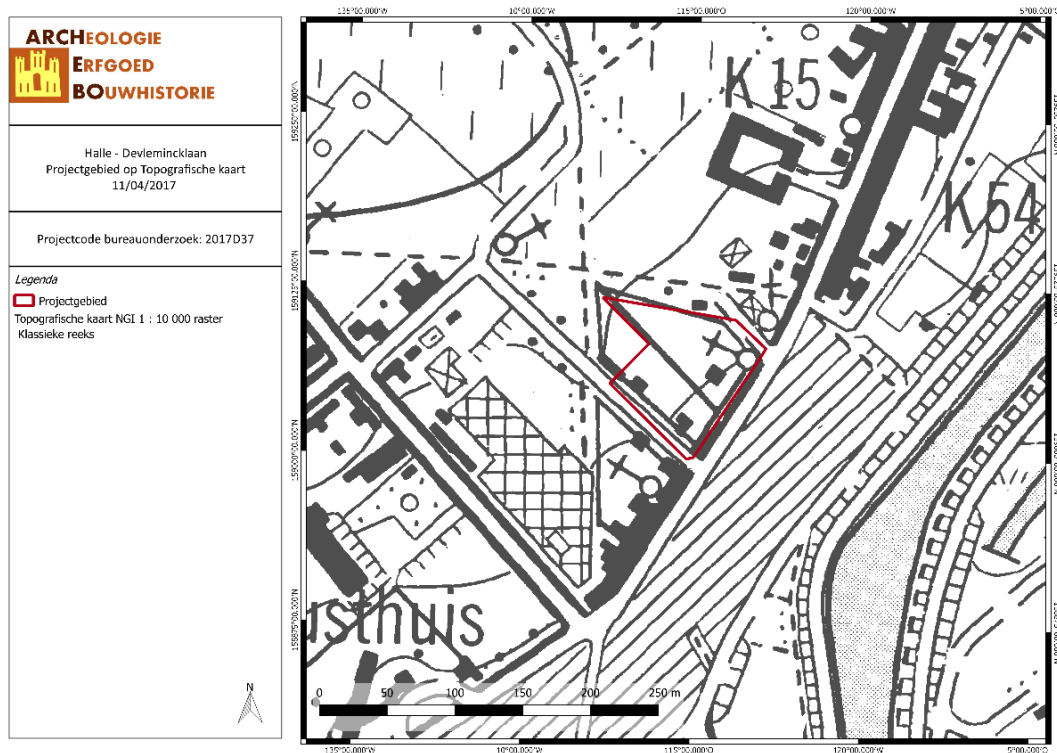
2.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Administratieve fiche	
Naam site:	Halle – Devlemincklaan
Afkortingscode:	HADE
Onderzoek:	Opgraving
Ligging:	Provincie Vlaams-Brabant, Halle, Devlemincklaan
Kadaster:	Halle, Afdeling 1, Sectie F, percelen 9/W12 & 9/N10
Coördinaten :	A X 140806,598
	Y 159116,114
	B X 140925,869
	Y 159080,889
	C X 140869,015
	Y 158999,314
	D X 140812,160
	Y 159054,315
Uitvoerder :	ARCHEBO bvba Merelnest 5 3470 Kortenaken
Projectcode bureaustudie :	2017D37
ID-nummer bureaustudie :	ID: 3365
Projectcode proefsleuvenonderzoek :	2018A27
ID-nummer proefsleuvenonderzoek :	ID: 7072
Projectcode opgraving :	2018A35
ID-nummer archeologierapport :	ID: 799
Projectleiding:	Jan Claesen
Erkenningsnummer projectleiding:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014
Bewaarplaats archief:	Opdrachtgever
Grootte projectgebied:	Ca. 7.464 m ²
Grootte onderzoeksgebied:	Ca. 182 m ²
Uitvoeringsperiode:	5-6 juni 2018 en 6 maart 2020
Reden van de ingreep	Realisatie van 3 appartementsblokken met ondergrondse parkeergelegenheid.
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van het verslag van resultaten is een overzicht bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandeling en het wetenschappelijk potentieel duiden.
Termen Thesauri:	Bureauonderzoek, Zennevallei, verstoring, opgraving, schuilkelder, WO II,



HADE/17/04/11/1 - Digitale aanmaak

Figuur 1: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017)



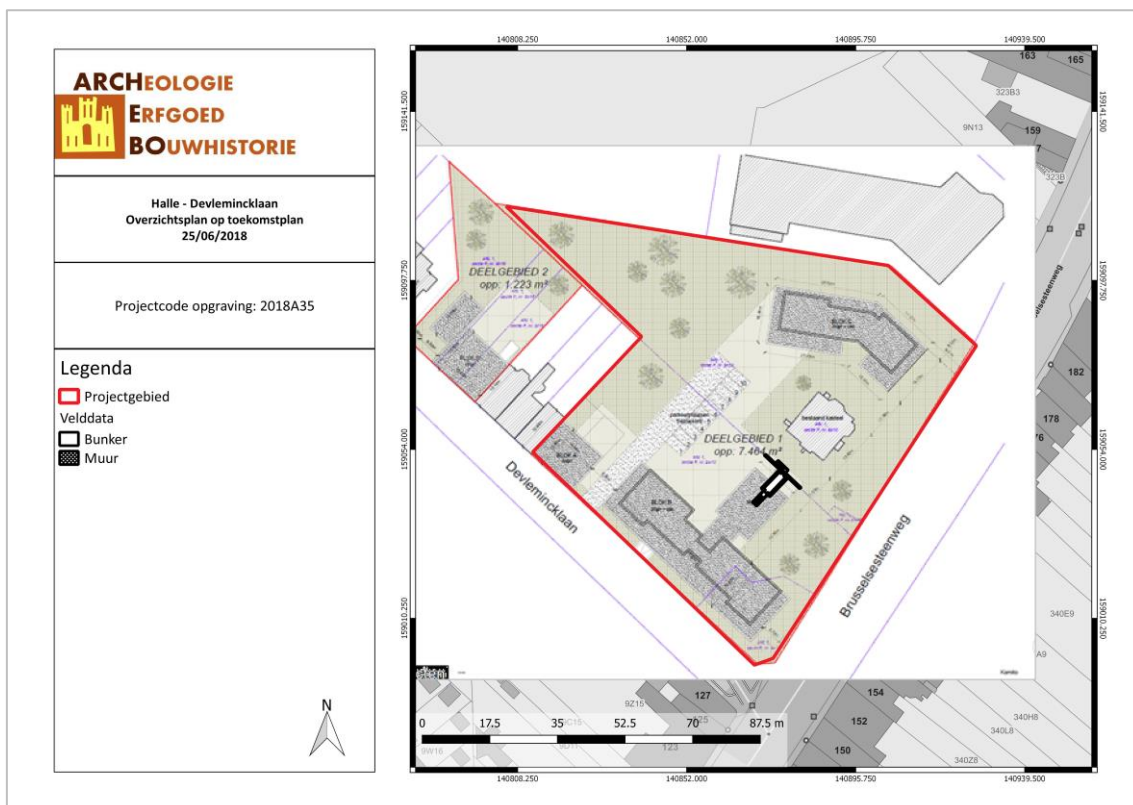
HADE/17/04/11/2 - Digitale aanmaak

Figuur 2: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2017).



HADE/18/06/25/3 - Digitale aanmaak

Figuur 3: Allesporenplan (ARCHEBO bvba, 2018)



HADE/18/06/25/4 - Digitale aanmaak

Figuur 4: Allesporenplan op toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2018)

2.3 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

2.3.1 Bureaustudie

2.3.1.1 Inleiding

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie. Hierbij worden zo veel mogelijk cartografische en andere bronnen geraadpleegd.

2.3.1.2 Resultaten

De bureaustudie werd in april-mei 2017 uitgevoerd door ARCHEBO bvba en leverde volgend resultaat op:¹

“Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba een bureauonderzoek uitgevoerd. Op het terrein zal door de opdrachtgever drie appartementsblokken gerealiseerd worden. Dit gaat gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief verstoord zal worden.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Binnen het projectgebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend. Een verhoogde vlakte binnen het onderzoeksproject zou kunnen verwijzen naar de locatie van een galg. Deze wordt op de historische kaarten, Villaret en Ferrarsi, evenwel buiten het projectgebied gelokaliseerd. De archeologische resten, gelokaliseerd binnen een straal van 1000 meter van het onderzoeksproject, vallen allen binnen de periode van de steentijd tot de 18^{de} eeuw. Hierdoor is het niet ondenkbaar dat er zich binnen het projectgebied archeologisch interessante sporen bevinden.

Geografisch is Halle gelegen in de Zennevallei, aan de rand van het Pajottenland. De gemeente ontstond op de plaats waar uitlopers van heuvelkammen aan de weerszijden van de Zenne elkaar zeer dicht naderen. De bodem van het projectgebied is niet beschreven en kreeg als code ‘onder bebouwing’. De nabij gelegen gronden bezitten een goede profielontwikkeling en bestaan uit niet gleyige leemgronden met een textuur B horizont en een A horizont dunner dan 40 cm.

Halle is volgens de tertiaire geologische kaart gelegen binnen het cambrium. Deze ondergrond is gekenmerkt door de aanwezigheid kwartsieten en donkergrijze phylladen. Volgens de quartairgeologische kaart (1:200.000) bestaat het projectgebied uit eolische (type 2) en fluviatiele (type 3) afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen, bestaande uit zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Daarnaast kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Volgens de Quartair geologische kaart (1:50.000) bevindt het projectgebied zich binnen het type 17 en 22. Type 22 is opgebouwd uit pre-quartair substraat gevolgd door Vroeg Weichseliaan fluviatiel grind en zand met tenslotte Laat Weichseliaan eolisch leem. Type 17 bestaat uit Laat Weichseliaan eolisch leem op pre-quartair substraat.

ARCHEBO bvba adviseert dan ook een vooronderzoek in de vorm van prospectie met ingreep in de bodem. Belangrijk is evenwel op te merken dat door de aanwezigheid van een bos het momenteel niet mogelijk is

¹ Claesen J. et al, 2017a, pp. 44-45

om het onderzoek uit te voeren. Het bos dient gerooid te worden tot op het maaiveld waarbij de stronken en wortels blijven zitten, alvorens er een proefsleuvenonderzoek kan plaatsvinden. Om deze redenen stelt Archebo bvba een uitgesteld onderzoek met ingreep in de bodem voor.

2.3.2 Vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.2.1 Inleiding

Het doel van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven, zodoende het archeologisch potentieel van het terrein na te gaan. Hierbij dient nagegaan te worden of er archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte om een inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

2.3.2.2 Resultaten

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van een proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd in april 2018 door ARCHEBO bvba en leverde volgend resultaat op:²

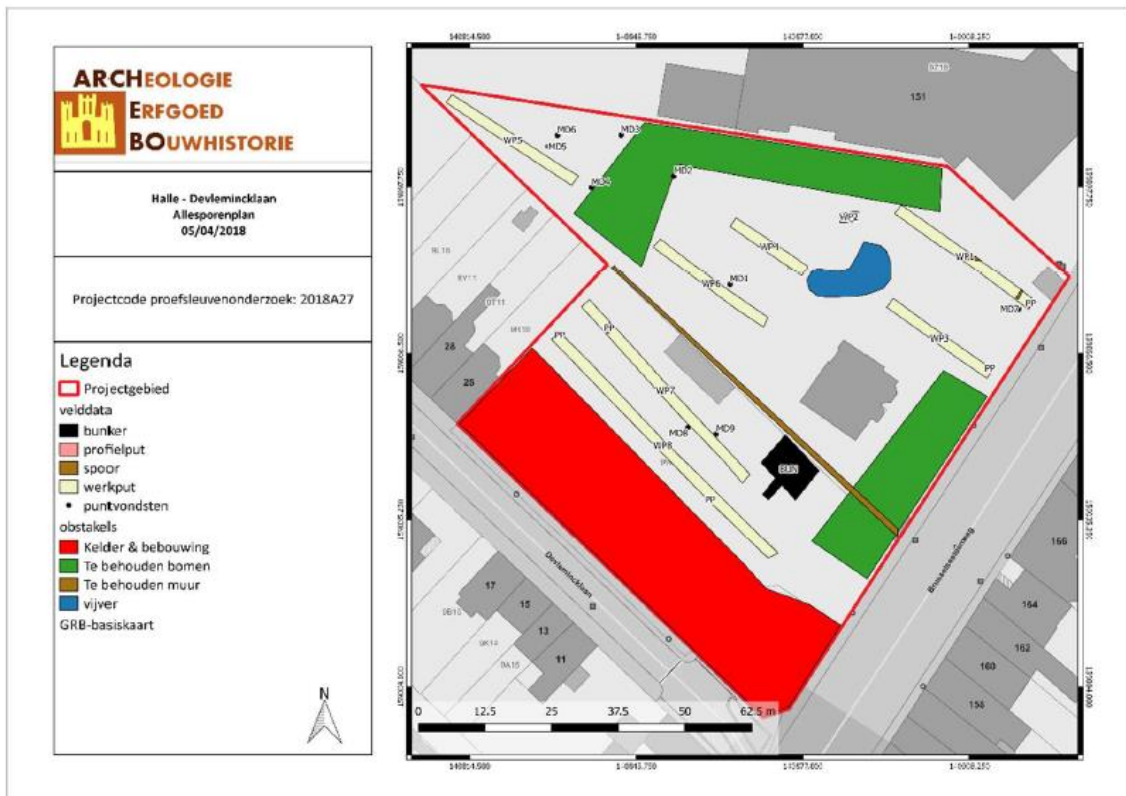
“Op het terrein plant de initiatiefnemer de bouw van drie appartementsblokken.

Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein. In totaal werden over het terrein 2 sporen aangetroffen en geregistreerd. Het betreft daarbij twee greppels. Het onderzoek van de verhoging leverde geen aanwijzingen op voor een galg. De heuvel is wellicht opgeworpen door het uitgraven van een vijver. Op het terrein werd ten zuidwesten van het kasteel een schuilkelder aangetroffen dat te dateren is in de 2^{de} Wereldoorlog.

In het noordoosten van het onderzoeksgebied is de bodemopbouw deels bewaard. In het noordoostelijke deel bevindt de A-horizont zich onmiddellijk op de moederbodem. In het zuidoostelijke deel is er een ophogingslaag op te merken, waardoor het archeologisch niveau afgedekt is. Het archeologisch niveau bevindt zich op een diepte tussen 40 cm (in het noorden) en 70 cm (in het zuiden) t.o.v. het huidig maaiveld. In het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied, ten zuidoosten van de te behouden omheiningmuur (werkputten 7 en 8), is de ondergrond aangeroerd en is de bodemopbouw, alsook het archeologisch niveau sterk verstoord.

Op basis van de resultaten van het onderzoek wordt geadviseerd om enkel de schuilkelder uit WOII aan een verder onderzoek te onderwerpen.”

² Claesen J. et al, 2018a, pp. 37



Figuur 5: Allesporenplan proefsleuvenonderzoek (ARCHEBO bvba, 2018)

2.4 ONDERZOEKSOPDRACHT

2.4.1 Vraagstelling met betrekking tot de archeologische site ³

Een archeologische opgraving heeft tot doel de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door archeologische sites, sporen en artefacten vrij te leggen en te onderzoeken.

Het opgraven van een schuilkelder uit de Wereldoorlog behoeft een specifieke vraagstelling. Onderstaande onderzoeksvragen dienen daarbij op zijn minst beantwoord worden:

- Wat is de omvang en de diepte (3 dimensionaal) van de schuilkelder?
- Kan de specifieke functie van de schuilkelder achterhaald worden?
- Uit welke bouwmaterialen bestaat de schuilkelder? Hoe is de schuilkelder opgebouwd?
- Wat is de dikte van de (gepantserde) schuilkelder? Kunnen hieruit conclusies getrokken worden (i.v.m. functie, gebruik, ...)?
- Zijn er aanwijzingen die kunnen duiden op de gebruiksfase van de schuilkelder?
- Wat is de oriëntatie van de schuilkelder en de toegangen? Van waaruit is de schuilkelder gemakkelijk te bereiken?

Het archeologisch onderzoek kan enkel als volledig beschouwd worden als er geen archeologische waarden meer aanwezig zijn binnen het bereik van de geplande bodemingrepen. Bovendien dient het

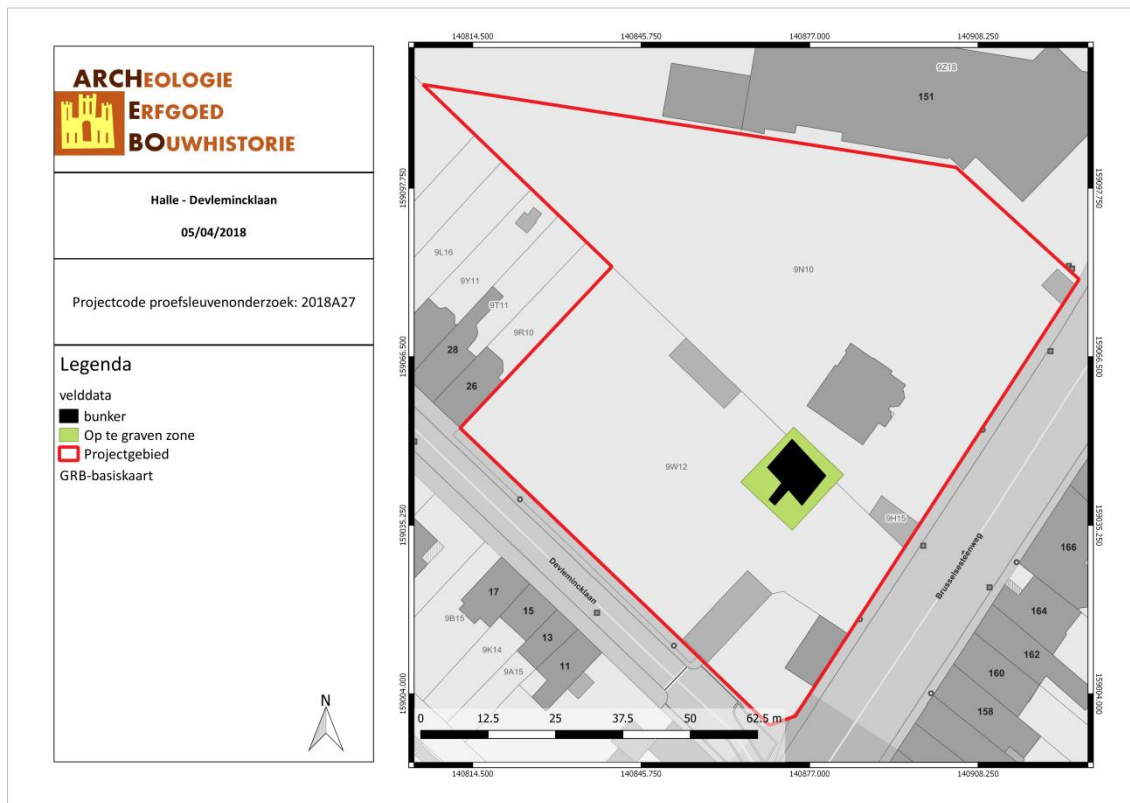
³ Claesen J. et al, 2018b, pp. 7

onderzoek voldoende informatie voort te brengen om een antwoord te kunnen geven op bovenstaande vragen.

2.4.2 Onderzoeksstrategie

Op 5 april 2018 werd op het terrein een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. In totaal werden er tijdens het proefsleuvenonderzoek 2 sporen aangetroffen. Het betreft twee greppels. Er werd bijgevolg geen archeologische site aangetroffen. Wel werd ten zuidwesten van het kasteel van Devleminck een schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen. Het betreft een cilindervormig schuilkelder die is opgebouwd uit beton en ijzer. De kelder heeft twee toegangen, waarvan één toegang zich bevindt ten noordoosten van de constructie (aan de andere kant van de kasteel-/omheiningsmuur) en één toegang vanuit het zuidwesten. De toegangen zijn voorzien van bakstenen trappen. Beide toegangen zijn/waren versperd door dikke stalen deuren die van binnenuit vergrendeld en ontgrendeld konden worden. De schuilkelder is afgedekt met aarde.

ARCHEBO bvba stelde voor om de zone rondom de schuilkelder en de schuilkelder zelf verder te onderzoeken.



Figuur 6: Plan met opgravingszone (ARCHEBO bvba, 2018)

2.4.3 Randvoorwaarden

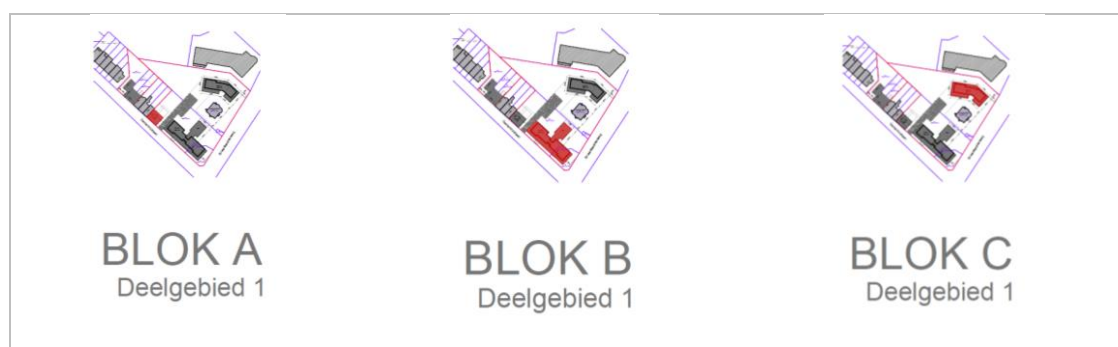
Er werden geen randvoorwaarden opgelegd.

2.4.4 Beschrijving van de geplande werken ⁴

Binnen het plangebied zullen de aanwezige bomen gekapt worden en zal de bouw van 3 appartementsgebouwen gerealiseerd worden (deelgebied 1). De diepte van de vloerplas van de kelder onder het vloerniveau van het gelijkvloers is niet opgetekend op de kaarten en bijgevolg niet gekend. Verder is er nog geen informatie beschikbaar betreffende de meerdiepte die noodzakelijk is ter hoogte van de personen liftschachten. Bijgevolg kan nog geen informatie worden verstrekt betreffende de diepte en de aard van de funderingen.

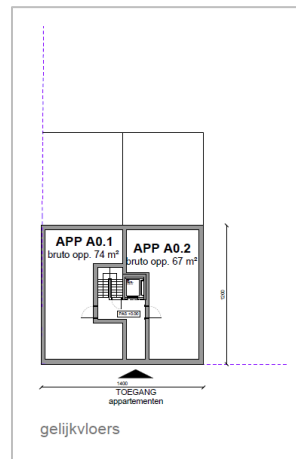


Figuur 7: Inplanting nieuw ontwikkelingsplan (Mertens architecten 2017)

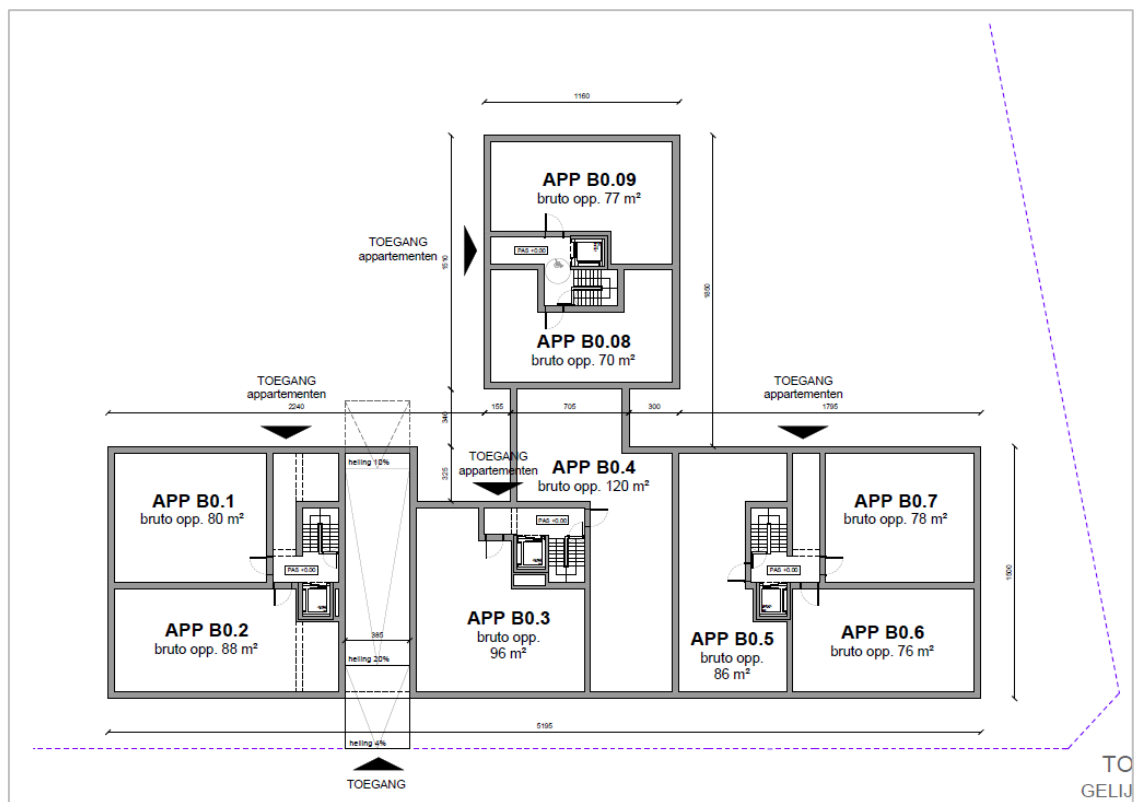


Figuur 8: Aanduiding verschillende appartementsblokken (Mertens architecten 2017)

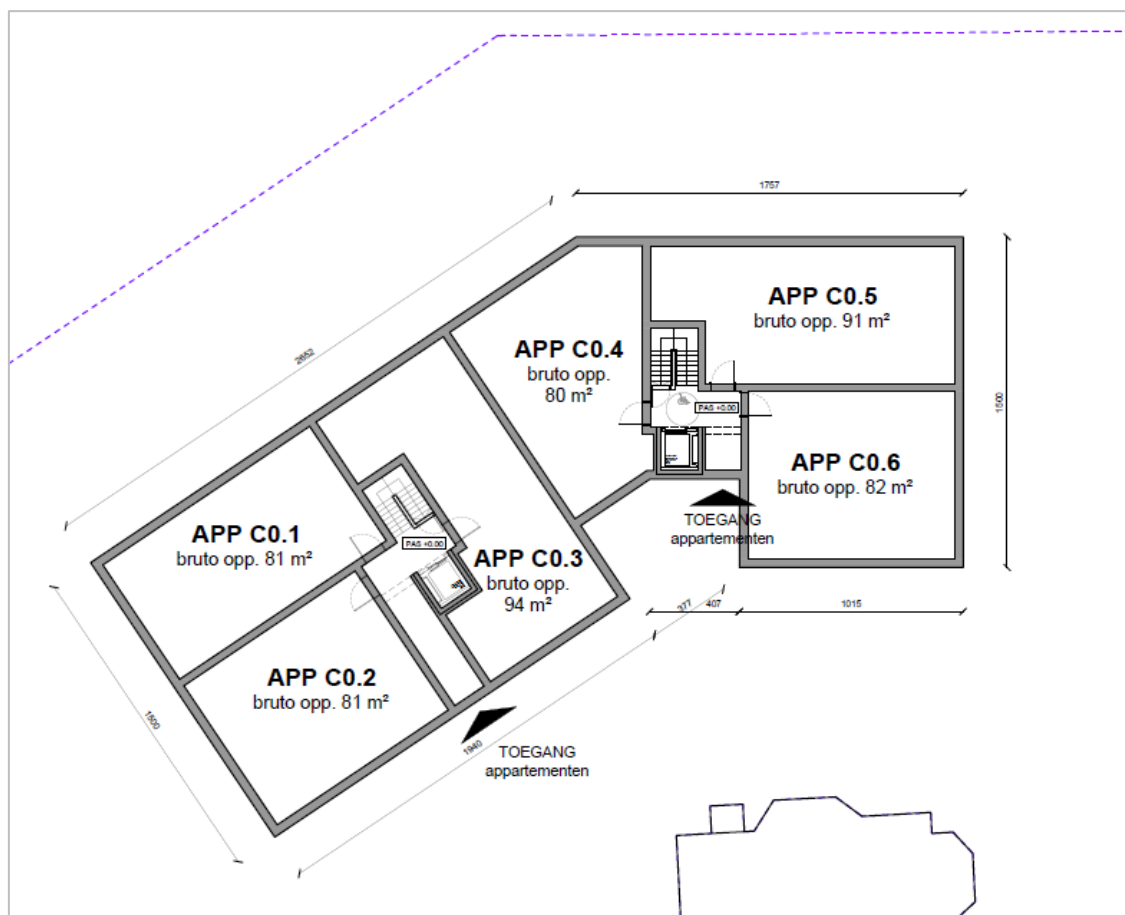
⁴ Claesen J. et al, 2017a, pp. 9-12



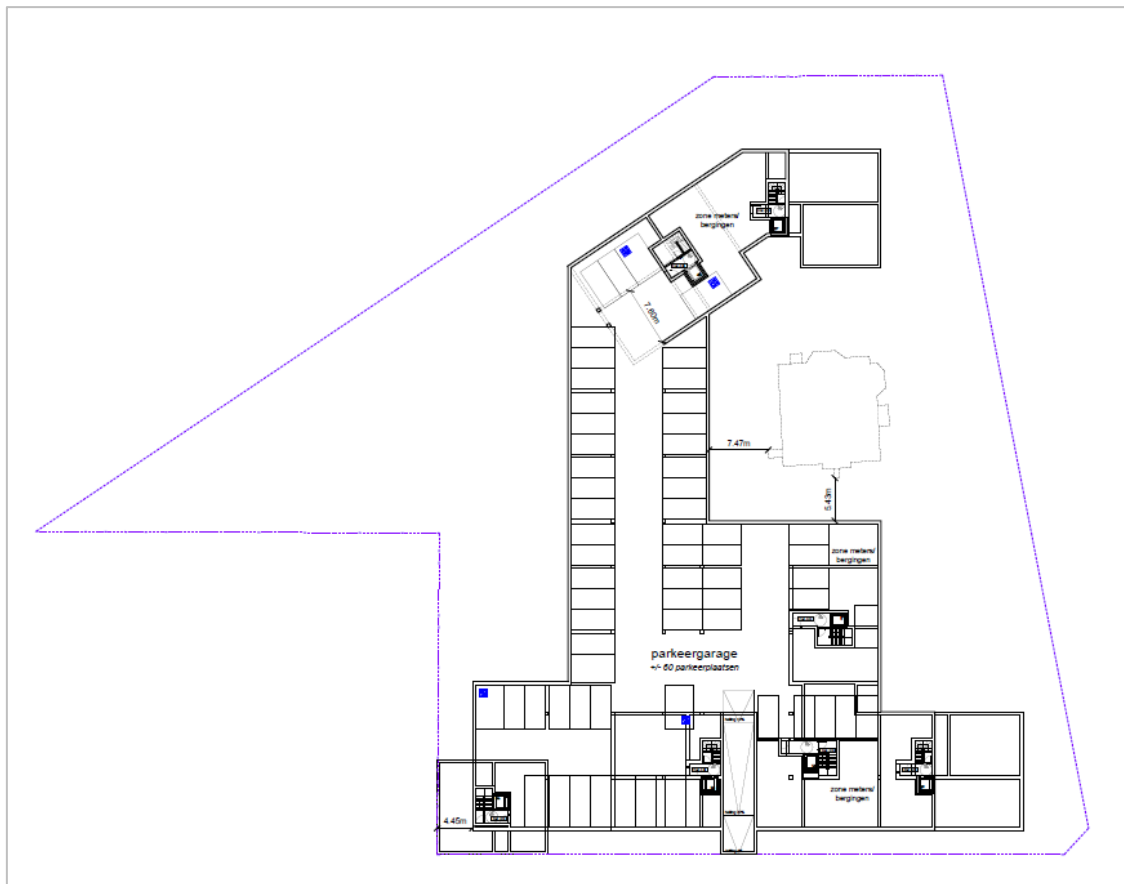
Figuur 9: Plattegrond appartement blok A (Mertens architecten 2017)



Figuur 10: Plattegrond appartement blok B (Mertens architecten 2017)



Figuur 11: Plattegrond appartement blok C (Mertens architecten 2017)



Figuur 12: Aanduiding locatie parkeerkelder (Mertens architecten 2017)



HADE/16/12/05/5 - Digitale aanmaak

Figuur 13: Situering van het projectgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017)

2.5 WERKWIJZE EN STRATEGIE

2.5.1 Opgravingsmethode⁵

De schuilkelder dient integraal opgegraven te worden. Hierbij dient de schuilkelder vrijgelegd te worden door het verwijderen van de bovenliggende aarde, alsook de aarde rondom. Hierbij dient bijzondere aandacht besteed te worden aan de profielopbouw van de omliggende grond. Zodoende mogelijke aanwijzingen te vinden voor de constructie en het ingraven van de schuilkelder. Zowel van buitenaf als langs binnen dient de schuilkelder voldoende gedocumenteerd te worden door middel van fotomateriaal en tekeningen. Het constructiemateriaal dat gebruikt is voor de schuilkelder krijgt daarbij uitzonderlijke aandacht. Ook de inhoud (houten planken) dient voldoende gedocumenteerd en geïnventariseerd te worden.

2.5.2 Organisatie van de opgraving

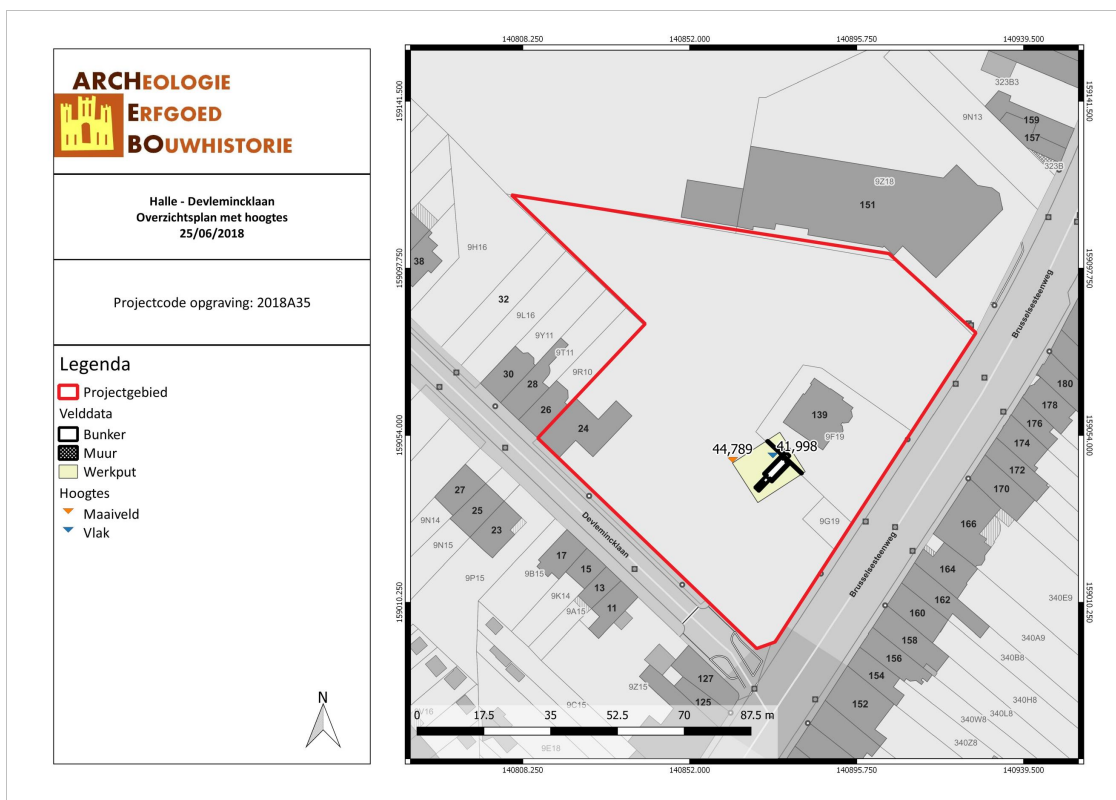
Tijdens de archeologische opgraving werd een oppervlakte van ca. 182 m² onderzocht. Dit onderzoek vond plaats op 5-6 juni 2018 en 6 maart 2020. Op 5 en 6 juni 2018 werd de schuilkelder effectief onderzocht en opgegraven. Op 6 maart 2020 werd de bovenliggende muur (deels) afgebroken ter hoogte van de schuilkelder. Dit werd archeologisch begeleid.

Het onderzochte terrein werd opgegraven in 1 werkput. Het maaiveld bevindt zich op 44,789 m +TAW. De diepte van de schuilkelder werd bereikt op een diepte van ca. 2,60 m diepte t.o.v. dit maaiveld. Het vlak werd ca. 20 cm dieper aangelegd, op 41,998 m +TAW.



Figuur 14: Werkputten (ARCHEBO bvba, 2018).

⁵ Claesen J. et al, 2018b, pp. 7



HADE/18/06/25/7 - Digitale aanmaak

Figuur 15: Allesporenplan met hoogtes (ARCHEBO bvba, 2018).

2.5.3 Relevant gebruikt materiaal

Het archeologisch vlak werd aangelegd met een 21-tons kraan en dit met een platte graafbak. Bij het opmeten van het vlak, sporen, puntvondsten,... werd gebruik gemaakt van een GPS-gestuurd systeem met een precisie van 1 cm. Foto's werden genomen met een digitaal fototoestel. De metaaldetectie werd uitgevoerd met behulp van een metaaldetector. Verder werd gebruik gemaakt van klein opgravingsmateriaal zoals: schop, truweel,...

2.5.4 Afwijkingen strategie t.o.v. het Programma van Maatregelen

Er zijn geen afwijkingen t.o.v. het Programma van Maatregelen. Indien er toch afgeweken werd van het Programma van Maatregelen en/of de Code van Goede Praktijk was dit omwille van milieu-, technische- of veiligheidsredenen.

2.5.5 Selectiekeuze vondsten

Tijdens het veldwerk werd geen selectie van de vondsten doorgevoerd.

2.5.6 Selectiekeuze staalname

Staalnames bleken niet relevant tijdens het archeologisch onderzoek.

2.5.7 Inbreng specialisten en algemene wetenschappelijke advisering

Advies en wetenschappelijke begeleiding werd uitgevoerd door dhr. Maarten Bracke (A&B Archeologie).

3 ASSESSMENTRAPPORT

3.1 GEHANTEERDE METHODE, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Alle sporen, vondsten en stalen zijn beschreven en geregistreerd zoals omschreven in de Code van Goede Praktijk. Op basis hiervan werd een gedegen assessment van de vondsten, stalen, conservatie, sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren en de site in zijn geheel uitgevoerd door de veldwerkleider, de assistent-archeologen en -indien noodzakelijk- de natuurwetenschapper. De diverse methoden, technieken en criteria worden in onderhavige deelhoofdstukken verder omschreven.

3.2 OBSERVATIES EN REGISTRATIES

3.2.1 Assessment van de vondsten

Tijdens het onderzoek werden geen vondstnummers uitgedeeld. Binnen de schuilkelder werden enkel verschillende fragmenten van een houten constructie(s) en planken aangetroffen. De planken zijn mogelijk afkomstig van (fruit)bakken die in de houten constructie konden geplaatst worden. Het is echter niet duidelijk of dit hout afkomstig is van de inrichting van de schuilkelder of uit een latere periode dateert. Binnen de structuur werden immers ook plastic bakjes en een asbestplaat aangetroffen. Deze dateren zonder twijfel van na de Tweede Wereldoorlog. De houten planken werden hierdoor niet gerecupereerd, aangezien ze archeologisch gezien weinig waarde hebben.

3.2.2 Assessment van de stalen

Er werden tijdens het archeologisch onderzoek geen stalen genomen.

3.2.3 Conservatie-assessment

Er werden tijdens het archeologische onderzoek geen vondsten gedaan die conservatie behoeven.

3.2.4 Assessment van de sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

De opgraving betreft enkel de schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog. Andere archeologische sporen, noch structuren, werden niet aangetroffen. De schuilkelder werd zowel aan de binnen- als aan de buitenkant onderzocht en geregistreerd.

3.2.5 Assessment van de archeologische site

Zie 3.2.4 Assessment van de sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren.

De verschillende onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden bij een verdere analyse van de archeologische site.

3.3 POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Er werd tijdens het onderzoek geen stalen genomen voor verder wetenschappelijk onderzoek.

3.4 UIT TE VOEREN ONDERZOEK

3.4.1 Te beantwoorden onderzoeksvragen

De hieronder weergegeven vragen gaan uit van de archeologische verwachting zoals opgesteld op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem. Bij het aantreffen van resten die op basis van het vooronderzoek niet verwacht worden, kan het nodig zijn aanvullende onderzoeksvragen te stellen te beantwoorden.

Het opgraven van een schuilkelder uit de Wereldoorlog behoeft een specifieke vraagstelling. Onderstaande onderzoeksvragen dienen daarbij op zijn minst beantwoord worden:

- *Wat is de omvang en de diepte (3 dimensionaal) van de schuilkelder?*
- *Kan de specifieke functie van de schuilkelder achterhaald worden?*
- *Uit welke bouwmaterialen bestaat de schuilkelder? Hoe is de schuilkelder opgebouwd?*
- *Wat is de dikte van de (gepantserde) schuilkelder? Kunnen hieruit conclusies getrokken worden (i.v.m. functie, gebruik, ...)?*
- *Zijn er aanwijzingen die kunnen duiden op de gebruiksfase van de schuilkelder?*
- *Wat is de oriëntatie van de schuilkelder en de toegangen? Van waaruit is de schuilkelder gemakkelijk te bereiken?*

3.4.2 Strategie voor de verwerking

Alle gegevens van de opgraving werden opgelijst in de plannen-, foto-, sporen-, vondsten-, tekeningen- en stalenlijst. De foto's en tekeningen zullen verder uitgewerkt en grafisch weergegeven worden door het digitaliseren ervan. De resultaten werden samengevoegd om tot een synthese en uitwerking te komen. De resultaten van dit onderzoek worden in een ruimer kader geschetst ten opzichte van de omgeving en eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek in de nabijheid van het onderzoeksgebied. Er worden, indien nodig, voorstellen gedaan voor verder specialistisch onderzoek die hier niet aan bod zijn gekomen.

3.4.3 Conservatiestrategie

Er werden tijdens het archeologische onderzoek geen vondsten gedaan die conservatie behoeven.

3.4.4 Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek

De onderzoeksvragen en -doelstellingen zoals geformuleerd in de nota met ID-7072 volstaan voor de analyse van de archeologische vindplaats. Er dient geen vervolgonderzoek plaats te vinden op de resultaten van de opgraving. Wel kunnen de resultaten opgenomen worden in verder specialistisch of synthetiserend onderzoek.

4 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

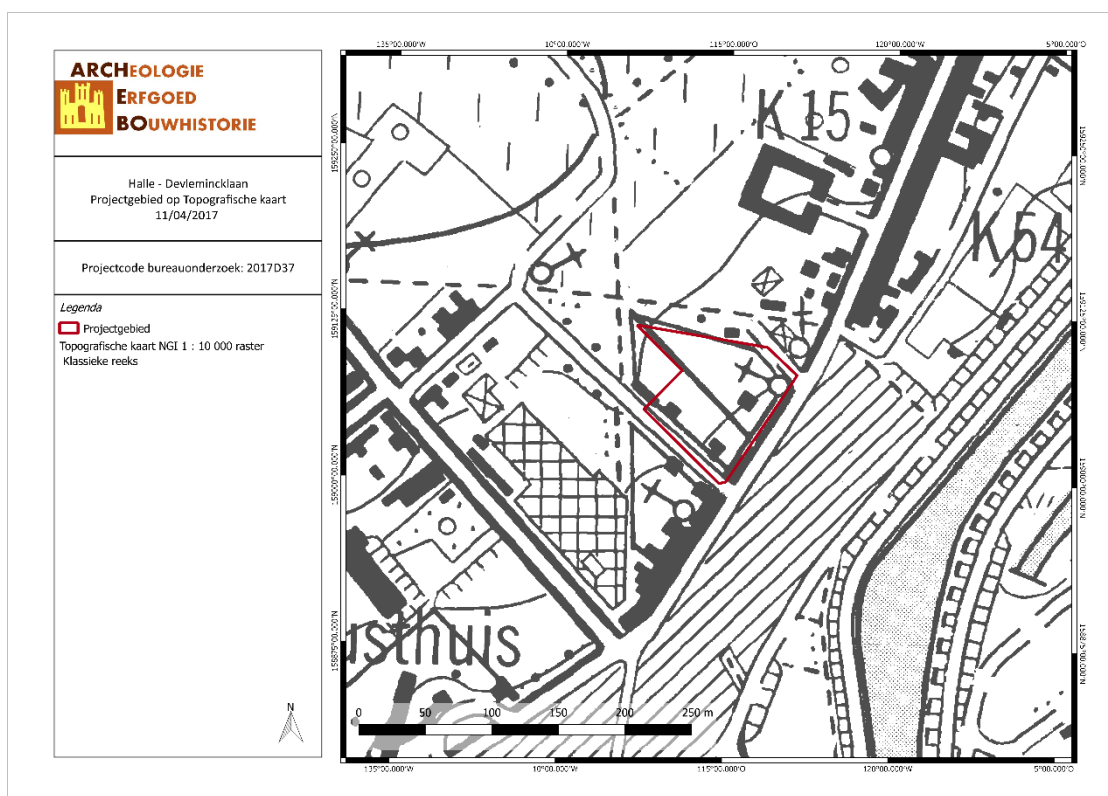
4.1 LANDSCAPPELIJK, HISTORISCH EN ARCHEOLOGISCH KADER

4.1.1 Landschappelijk kader ⁶

4.1.1.1 Topografische situering

Het projectgebied ligt in Halle, in de provincie Vlaams-Brabant. Het is gelegen in de Zennevallei, aan de rand van het Pajottenland. De gemeente ontstond op de plaats waar uitlopers van heuvelkammen aan de weerszijden van de Zenne elkaar zeer dicht naderen.⁷ Het projectgebied zelf is gelegen op 220 meter van de Zenne.

Halle is gelegen ten zuidwesten van Brussel, op de linkeroever van de Zenne. Het stadscentrum vertoont een langgerekte cirkelvorm doorkruist door een S-vormige hoofdader (Basiliekstraat – Grote Markt – Brusselsesteenweg) waarlangs de belangrijkste functies (kerk, stadhuis, winkels) zijn gegroepeerd. Deze as wordt ter hoogte van de Basiliekstraat gekruist door de in 1953 gedempte Zennearm (Vuurkruisenlaan – Molenborre) en de Zenne die de zuidgrens vormt van de oude binnenstad.



HADE/17/04/11/8 - Digitale aanmaak

Figuur 16: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2017).

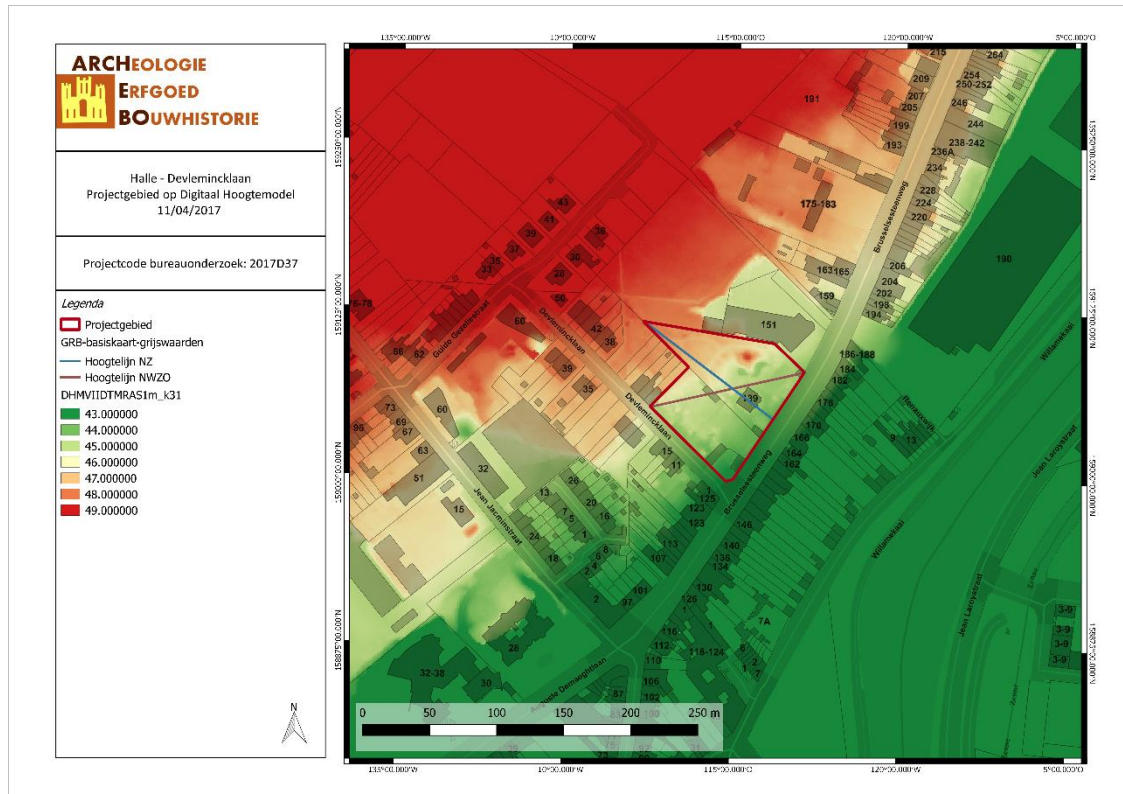
⁶ Claesen J. et al, 2019a, pp. 13-21

⁷ "Halle - Erfgoedobjecten - Inventaris Onroerend Erfgoed", geraadpleegd 10 april 2017, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121432>.

4.1.1.2 Landschappelijke situering

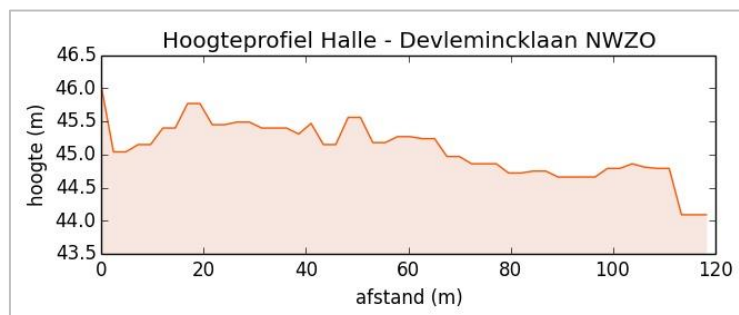
Het projectgebied ligt in NW-ZO richting tussen ongeveer 46 en 44,01 meter boven de zeespiegel. In NZ-richting meten we de hoogtes tussen 47,9 meter en 43,5 meter.

Op de DHM kaart merken we een kleine verhoging op ten noorden van het projectgebied. Dit zou eventueel kunnen verwijzen naar de aanwezigheid van een galg, zogenaamd de galg van Halle. Deze laatste wordt op de Villaret- en Ferrariskaart afgebeeld. Op een schilderij, daterend van 1601-1700, zien we dat deze galg gelegen was op een heuvel (*cfr. infra*).

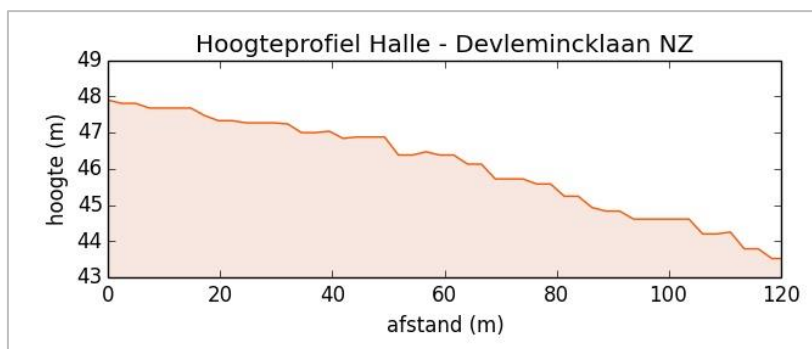


HADE/17/04/11/9 - Digitale aanmaak

Figuur 17: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017).



Figuur 18: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2017).



Figuur 19: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NZ richting (Geopunt, 2017).

4.1.1.3 Bodemkundige situering

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen is de ondergrond van het projectgebied gekarteerd als OB (onder bebouwing). Rond het projectgebied staat de bodem evenwel gekarteerd als bodemserie Aba1. Deze ondergrond wordt gekenmerkt door niet gleyige leemgronden met textuur B horizont. Hierbij is de A horizont dunner dan 40 cm.⁸



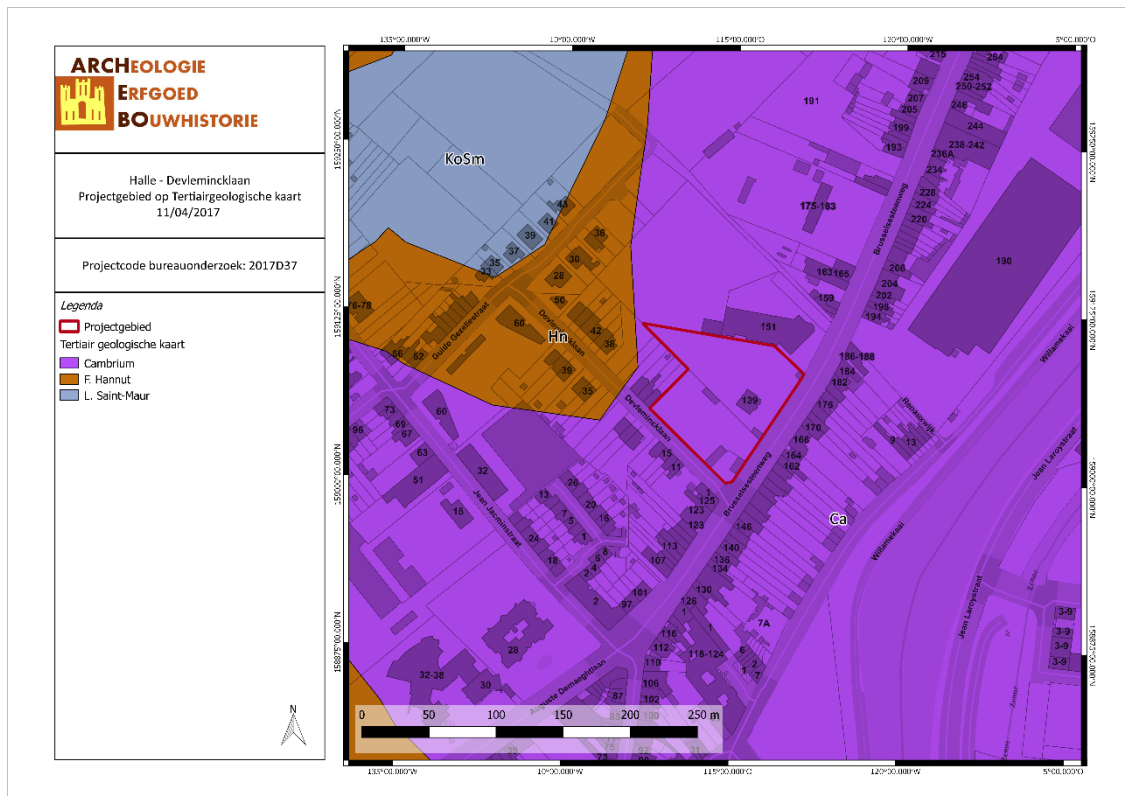
HADE/17/04/11/10 - Digitale aanmaak

Figuur 20: Situering van het projectgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017).

⁸ E. Van Ranst en C. Sys, "Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)" (Laboratorium van Bodemkunde, Gent, 1 april 2000).

4.1.1.4 Geologische situering

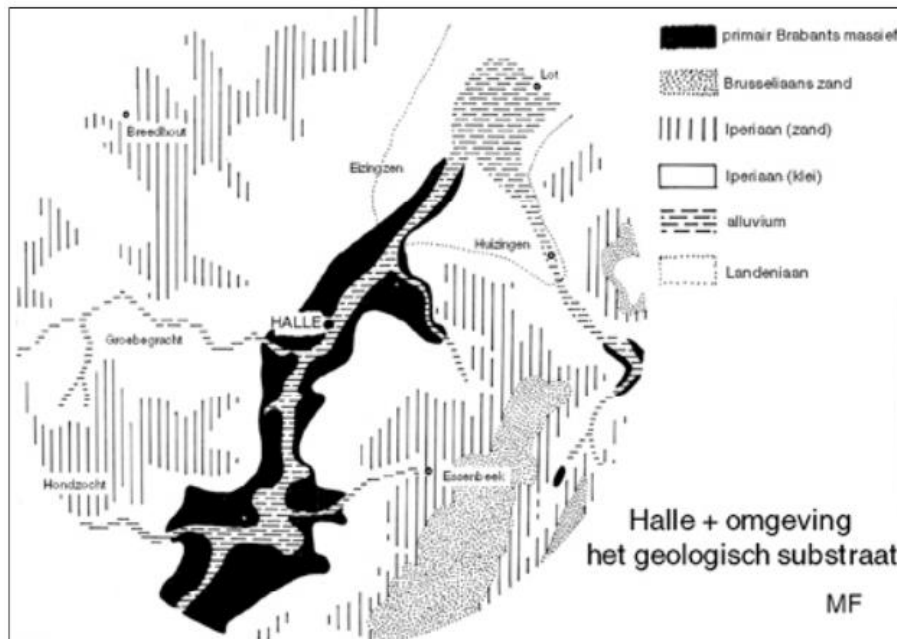
Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen het cambrium (Ca). Deze ondergrond wordt gekenmerkt door de aanwezigheid kwartsieten en donkergrijze phylladen. Halle is een stad ontstaan op de noordrand van het Massief van Brabant. Bij de Neogene opheffing en reliëfvorming kwam op de kleiige lagen een dik leempakket, terwijl de zandpakketten in het oosten diep ingesneden werden en op de hellingen vaak zandige bodems kregen. Daardoor ligt Halle op de grens van twee verschillende landschappen: het Brabantse leemgebied met het Pajottenland in het westen en het sterk heuvelachtige Zuid-Brabants leemgebied tussen Zenne en Zoniënwoud in het oosten. Halle is ontstaan op een plaats waar de Zenne kon worden overgestoken.



HADE/17/04/11/11 - Digitale aanmaak

Figuur 21: Situering van het projectgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017).

Van Tubeke tot Eizingen loopt de Zenne in een rotsbodem. De valleiflanken zijn opgebouwd uit leperiaanse klei (onderaan) en zand (bovenaan). De zand- en kleilagen verlopen praktisch horizontaal, daarom valt deze geologische kaart grotendeels samen met de reliëfkaart.



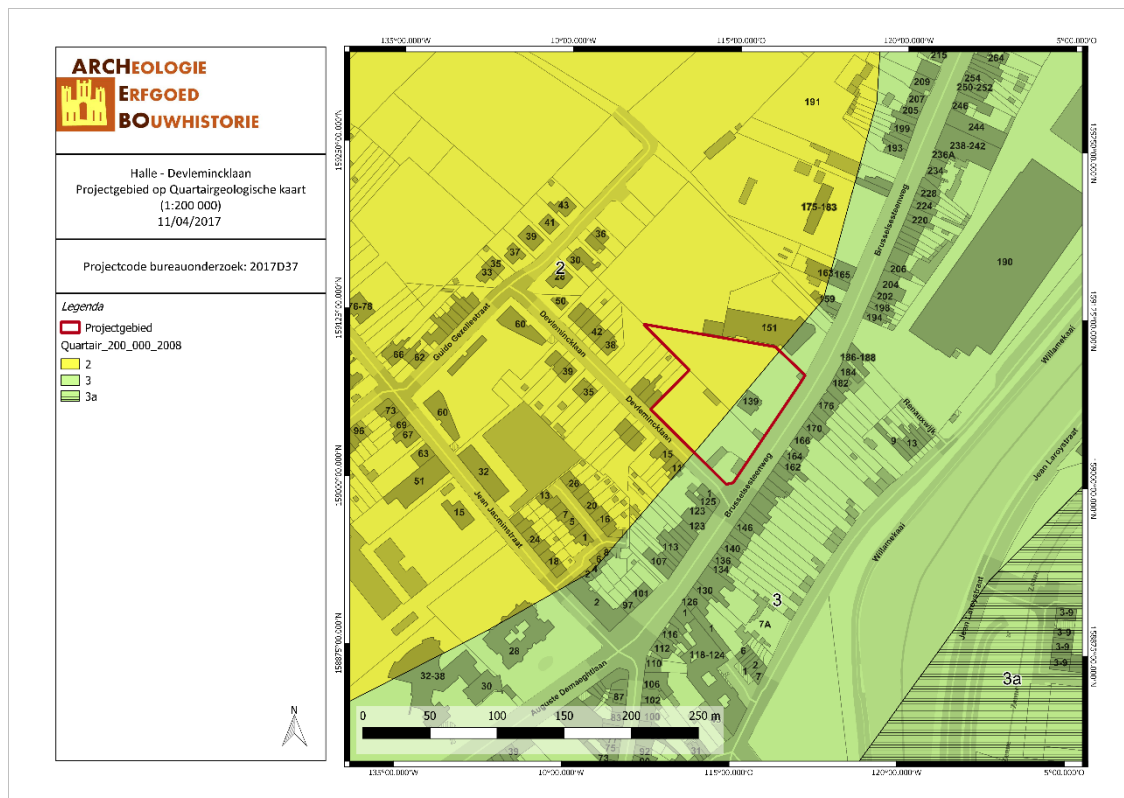
Figuur 22: De ondergrond in een straal van 5 km omheen Halle.

Volgens de quartairgeologische kaart (1/200.000) bevindt het projectgebied zich volledig binnen type 2 en 3.

Volgens de quartairgeologische kaart (1:200.000) bevindt het projectgebied zich binnen het quartairprofieltype 2. Deze wordt beschreven als eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen, bestaande uit zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Daarnaast kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen.⁹

Volgens de quartairgeologische kaart (1:50.000) bevindt het projectgebied zich binnen type 3. Dit type omvat fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), die mogelijk afgedekt zijn met eolische afzettingen, zand tot silt, uit het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen, zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen, silt in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen en/of hellingsafzettingen van het quartair.

⁹ "Geopunt Vlaanderen", geraadpleegd 10 februari 2017, <http://www.geopunt.be/>.



HADE/17/04/11/12 - Digitale aanmaak

Figuur 23: Situering van het projectgebied op de Quartairegeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017).

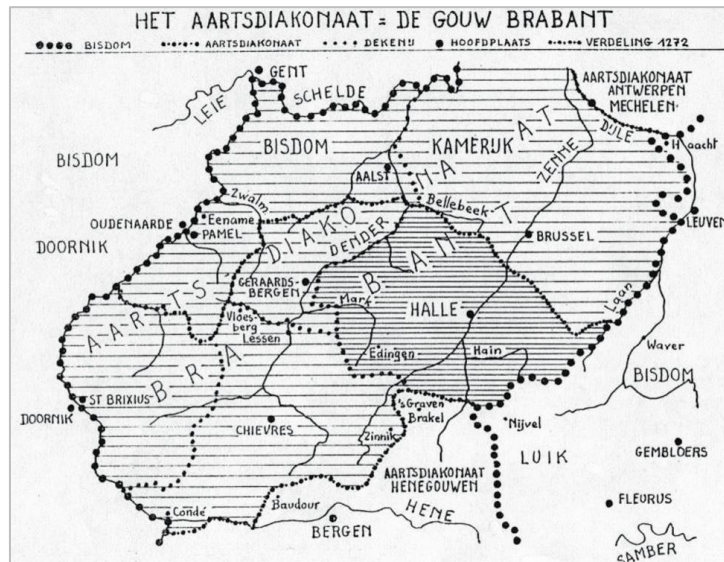
4.1.2 Historisch kader

4.1.2.1 Historische bronnen ¹⁰

Halle wordt voor het eerst vermeld in 1152 als 'Hallensis'. *Halha* zou van Germaanse afkomst zijn en verwijzen naar 'bocht in het hoogland'. ¹¹

¹⁰ Claesen J. *et al*, 2017a, pp. 30-33

¹¹ Omer Vandeputte, "Gids voor Vlaanderen / 2007 / druk 1: toeristische en culturele gids voor ... - Google Boeken", geraadpleegd 10 april 2017, https://books.google.be/books?id=rKjn0nQrkzcC&pg=PA475&lpg=PA475&dq=gids+voor+vlaanderen+Halle&source=bl&ots=MkaN NCwuAy&sig=o5jJ0cLP03bEf_ZlEUUpBd5GS5r0&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKewjcn4-HypnTAHVb1xoKHY1JAXcQ6AEIGJAA#v=onepage&q=gids%20voor%20vlaanderen%20Halle&f=false.



Figuur 24: Aartsdiakonaat Brabantse dekenij Halle (naar Paul Bonenfant in 'Quelques cadres territoriaux de l'histoire de Bruxelles', Brussel 1934)

Rond het jaar 1000 verdwijnt het graafschap Halle van de kaart. De aangrenzende graafschappen Henegouwen en Leuven-Brussel trachten hier hun voordeel uit te halen.¹² In de 12^{de} eeuw werd het graafschap Halle als Brabants gebied beschouwd. Haar bezittingen, rechten en voogdijschappen waren enerzijds onder de voogdij van de graaf van Leuven, anderzijds stond het grondgebied onder voogdij van de Sint-Waltrudisabdij van Bergen.¹³

In 1225 worden aan Halle de stadsrechten verleend door Johanna, gravin van Vlaanderen en Henegouwen.

aan de "luden van Halle,
knapen ende maerten ende den anderen daer wonende ende overcomende
... Ende hebbe oyck verleent, waert by alzoedatter yemandt waere die wech
woude gaen woenen van der voerzeide stadt, zal hebben vry oirloef omme te
gaene, behoudelyck te gheven twelf penninghen, ende moet gheleyt worden
buyten der stadt een myle verre."

Figuur 25: uittreksel uit de stadsvoorrechten verleent door Johanna van Vlaanderen-henegouwen (Franssen¹⁴)

Onder Willem I graaf van Henegouwen (1304-1337) komt Halle volledig onder voogdij van het graafschap Henegouwen. In de late middeleeuwen groeide Halle uit tot een echte stad en werd het ook voorzien van stadsomwallingen. De eerste stadsomwalling dateert van de 13^{de} eeuw, de laatste werd voltooid in 1387 op de linkeroever van de Zenne.¹⁵ Deze grachten, wallen en een versterkt kasteel moesten de Brabanders op een afstand houden. Naast het kasteel had Halle in de 13^{de} eeuw ook een mottekasteel 'Nederhem'.¹⁶

De vier belangrijkste invalswegen (Basiliekstraat, Bergensesteenweg, Ninoofsesteenweg en Brusselsesteenweg) verwijzen naar evenveel verdwenen stadspoorten (Bospoort, Bergenpoort, Sint-

¹² Marcel Franssens, "Ontstaan en ontwikkeling van de stad Halle" (Eigen Schoon en de Brabander jg 97, 2014), 469.

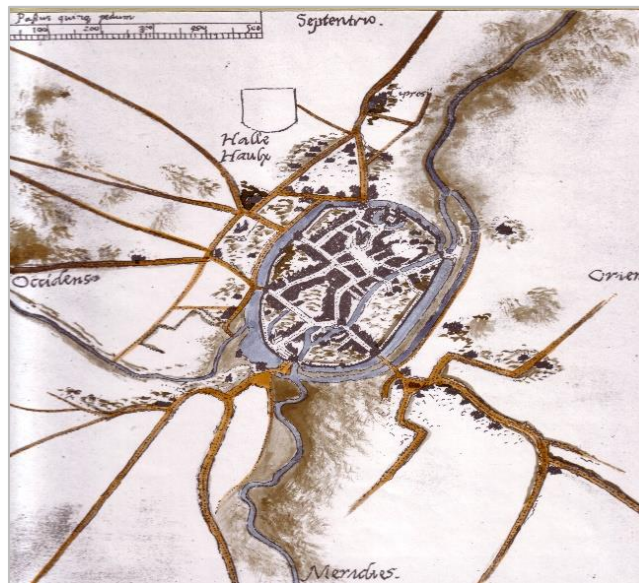
¹³ Marcel Franssens, "Historische nederzettingsspatronen in Pajottenland en Zennevallei" (Hallensia jg 35, 2013), 18.

¹⁴ Franssens, "Ontstaan en ontwikkeling van de stad Halle".

¹⁵ "Halle - Erfgoedobjecten - Inventaris Onroerend Erfgoed".

¹⁶ Vandeputte, "Gids voor Vlaanderen / 2007 / druk 1: toeristische en culturele gids voor ... - Google Boeken".

Catharinapoort en Brusselsepoort). Deze zijn zichtbaar op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer. Op deze kaart zijn eveneens landerijen, wijngaarden en vijvers te zien, o.a. Vissegat en Grote Vijver.¹⁷

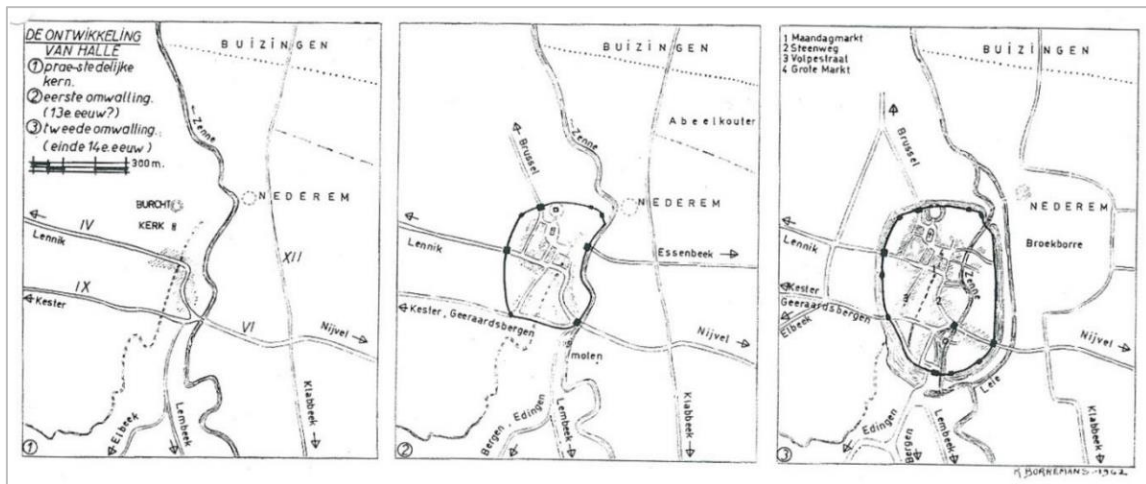


Figuur 26: Stadsplattegrond van Halle van Jacob van Deventer (www.Hallensia.be)

In het stadsdeel Molenborre lagen molens. Het Sint-Elooishospitaal, nabij de Bergensepoort, nu het postgebouw, ontving bedevaarders en zieken. Daarnaast waren ook talrijke gasthoven aanwezig.¹⁸ De Zenne vloeide door de stad, de Groebegracht of Helbeek stroomde langs de Lange steenweg in de richting van de Volpestraat en mondt uit in de Zenne. Om overtollig water af te voeren, werd in 1406-1407 ten oosten van de stad de Leide gegraven. Deze is nu de nieuwe loop van de Zenne, sinds de demping van de oude Zenne in het stadscentrum. Als gevolg van de verbreding en recht trekking van de toegangswegen tijdens het Oostenrijks bewind, verloren de stadswallen en –poorten reeds in de 18^{de} eeuw hun betekenis, hoewel ze slechts geleidelijk uit het straatbeeld verdwenen. Het tracé van de opeenvolgende omwallingen is echter nog steeds herkenbaar aan het boogvormige verloop van straten met typische namen zoals Vestingsstraat, Sint-Katharinavest, Korte Vest en Arkenvest.

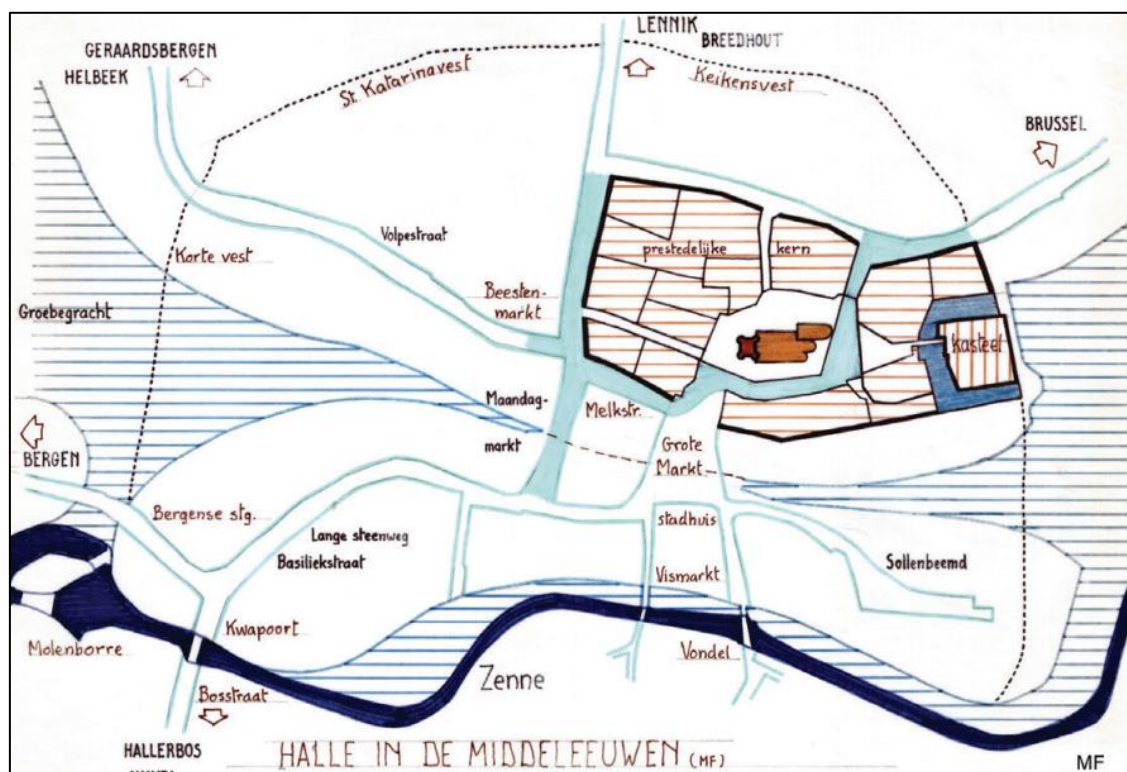
¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid., 472.



Figuur 27: Schematische voorstelling van de middeleeuwse ruimtelijke ontwikkeling van Halle¹⁹

Halle wordt op volgende kaart weergegeven, gebaseerd op het kadasterplan van Vandermaelen uit 1836. Hierop wordt de kernstad weergegeven rond de kerk en het kasteel. Het middeleeuwse Halle ligt binnen de eerste omwalling en de Zenne. Net buiten de kernstad zijn de markten gelokaliseerd aan de kruispunten van de belangrijkste wegen.



Figuur 28: Middeleeuws Halle (Franssen20)

¹⁹ "Typologie-van-wegen-met-erfgoedwaarde_Bijlage-7.1_Halle_historisch-overzicht.pdf", geraadpleegd 12 april 2017, http://www.hallensia.be/blog/wp-content/uploads/2013/11/Typologie-van-wegen-met-erfgoedwaarde_Bijlage-7.1_Halle_historisch-overzicht.pdf.

²⁰ Franssens, "Ontstaan en ontwikkeling van de stad Halle", 468.

Tijdens de 13^{de}, 14^{de} en 15^{de} eeuw kende Halle een gestage groei, voornamelijk als handelscentrum. Een miraculeus Mariabeeld uit 1267 maakte van Halle een bedevaartsoord. Het beeld gaf eveneens aanleiding tot de stichting in 1344 van de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw. Dit beeld zou nog in de 17^{de} eeuw bezocht zijn door aartshertogen Albrecht en Isabella. Begin 14^{de} eeuw wordt gestart met de bouw van de huidige Sint-Martinuskerk. In 1357 wordt Halle volle stadsrechten verleend.²¹ Er wordt een korenhalle vermeld in 1362 en een lakenhalle in 1390. De stad zelf werd verdedigd door drie eden: de voetboogschutters (1368), de handboogschutters (1368-1390) en de kolverniers. Vanaf 1406 heeft Halle op maandag zijn wekelijkse markt (vanaf 1619 is donderdag de marktdag). In Halle had je voornamelijk 4 grote ambachten: schoenmakers, mandenmakers, kleermakers en timmerlieden.²² In de eerste helft van de 15^{de} eeuw wordt het stadhuis gebouwd dat in 1616, na de brand van de stad in 1595, werd heropgebouwd.

De lokale burcht, gelegen achter de Sint-Martinuskerk en vermeld sinds 1376, was een belangrijke verdedigingspost in het grensgebied Henegouwen-Brabant. Precies door deze grensligging heeft Halle veel te lijden gehad onder belegeringen, plunderingen en verwoestingen, onder meer tijdens de oorlogen van Maximiliaan van Oostenrijk (15^{de} eeuw), de belegering door de calvinisten (1580) en door de Franse legers (1677). Tot de Vrede van Rastadt van 1714 was Halle geregeld garnizoensstad. Halle werd in die periode opnieuw Brabants.²³ Op het einde van de 17^{de} eeuw heerst er bovendien een pestepidemie.

De aanleg van het kanaal Brussel-Charleroi en de spoorlijn Brussel-Bergen (1840) leidde vanaf 1866 tot een grote economische bloei en industriële expansie. Op korte tijd ontstaan verschillende nieuwe bedrijven waaronder twee suikerraffinaderijen, twee mouterijen, zeven brouwerijen, een farmaceutisch bedrijf, twee chicoreibranderijen, een kaasfabriek, twee stokerijen en een textielfabriek, die op hun beurt toeleveringsbedrijven aantrokken. Aan het einde van de 20^{ste} eeuw verlieten de meeste bedrijven de binnenstad.

Op de gesloopte stadswallen verrezen identieke rijen arbeiderswoningen, terwijl op de terreinen van de talrijke schuttersgilden onder meer de meisjesschool van de zusters van het Heilig Hart (Parklaan, Handboogstraat) en de villa van de industrieel van Volsem (Basiliekstraat) werden opgetrokken.

De Devlemincklaan werd pas in de 20^{ste} eeuw aangelegd. Deze benaming verwijst naar Alfred De Vleminck. Alfred werd geboren in Halle op 1894 en diende als soldaat bij het 9^{de} linieregiment tijdens de eerste wereldoorlog. Hij wordt eveneens vermeld op het oorlogsmonument 'Aan onze Helden' in het Albertpark.²⁴

Op het projectgebied is een 20^{ste}-eeuws 'kasteel' gelegen, het 'kasteel van Devleminck' genaamd. Het gebied is volledig omringt door een monumentale muur. Aan het einde van de 19^{de} eeuw en tijdens de 20^{ste} eeuw waren er te Halle twee bekende aannemers: Hanssens en Victor Devleminck. Deze laatste was de grootste en heeft zijn bedrijf uitgebouwd tot één van de belangrijkste bouwfirmas van zijn tijd in België. Als schepen van openbare werken, samen met burgemeester Demaeght, lag hij aan de oorsprong van de vernieuwing van het Halse stadsbeeld. Zij lieten heel wat krotten slopen. Hij speurde verder naar gronden geschikt om er steenbakkerijen uit te baten. Hij stond in de streek aan de spits van deze nijverheid en werd zelfs aandeelhouder van steenbakkerijen in de Rupelstreek.²⁵

²¹ Franssens, "Historische nederzettingsspatronen in Pajottenland en Zennevallei", 20.

²² Vandeputte, "Gids voor Vlaanderen / 2007 / druk 1: toeristische en culturele gids voor ... - Google Boeken".

²³ Ibid., 474.

²⁴ "Personnes mentionnées sur les monuments - Op de monumenten genoemde mensen", geraadpleegd 11 april 2017, http://www.bel-memorial.org/names_on_memorials/display_names_on_mon.php?MON_ID=2481.

²⁵ "HALLE door de eeuwen heen", geraadpleegd 12 april 2017, <http://blog.seniorennet.be/pregor/archief.php?startdatum=1167001200&stopdatum=1167060000>.

4.1.2.2 Cartografische bronnen ²⁶

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16^{de} eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijker bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19^{de} eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De kaart van Deventer dateert uit 1550. Tijdens de tweede helft van de 16^{de} eeuw vervaardigde de cartograaf Jacob van Deventer in opdracht van de Spaanse koning Filips II de plattegronden van meer dan 220 steden van de oude Nederlanden. Hun nauwkeurigheid wordt algemeen erkend. Ze is het resultaat van het feit dat Jacob van Deventer zelf ter plaatse ging om de nodige opmetingen te doen.²⁷ Op deze kaart staat het projectgebied als onbebouwd, gelegen langs een belangrijke toegangsweg, aangegeven.



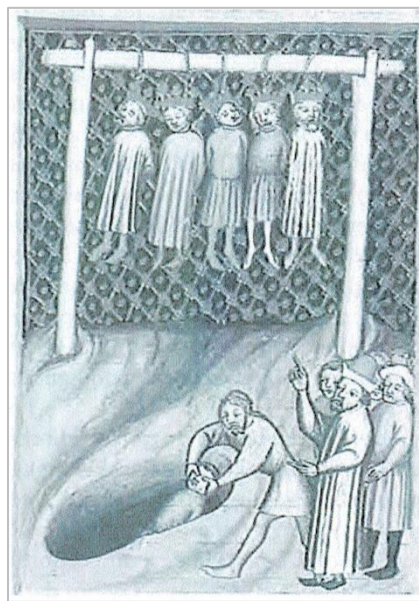
HADE/17/04/11/13 - Digitale aanmaak

Figuur 29: Kaart van Jacob van Deventer met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017).

²⁶ Claesen J. *et al*, 2019a, pp. 33-41

²⁷ "Atlas van Jacob van Deventer | Koninklijke Bibliotheek van België", geraadpleegd 24 januari 2017, <https://www.kbr.be/nl/atlas-van-jacob-van-deventer>.

De Villaret-kaart wordt eveneens de kaart van de Franse ingenieurs en geografen genoemd (1745-1748). Het bestrijkt grote delen van het huidige Belgische grondgebied en vertelt ons hoe het landschap erbij lag in het midden van de 18^{de} eeuw. Na de slag bij Fontenoy (1745) kregen de Fransen voor enkele jaren de controle over onze gebieden. Het is in die militaire context dat de meer dan 80 kaartbladen ontstonden. Op deze kaart merken we op dat er geen bebouwing waarneembaar is op het perceel. Ten noorden is de symbolische voorstelling van een galg te zien met de bijkomende optekening 'Justiceae Halle'. Namelijk, daar waar recht wordt gesproken. Het betreft waarschijnlijk de 'Galg van Halle'. Een galg werd meestal als afschrikmiddel opgesteld. Bovendien werd opgehangen worden als oneerbaar gezien. Om dat nog duidelijker te maken stonden de galgen op centrale plaatsen, zichtbaar voor iedereen. Meestal langs belangrijke waterwegen of op verhogingen.²⁸ Dit is ook het geval voor de galg gelegen aan het projectgebied (*cfr. supra*). Er bestaat een kleine kans dat er nabij de galg begraving heeft plaatsgevonden.²⁹³⁰



Figuur 30: Inhumatie bij een galg, bible du roi de Bohême Wenceslas IV³¹

Andere bronnen verwijzen naar andere galgen in Halle opgesteld. Er zou een galg geweest zijn in de wijk 'Stroppen'. Deze is gelegen op ca 1 km van het projectgebied.³² Verder zou de Termeerenstraat, vroeger 'Galghe wegh' genaamd, eveneens een galg gekend hebben. Deze straat is gelegen op ca 4 km van het projectgebied.

²⁸ "Galgen, vroeger hadden veel steden en dorpen hun eigen galg | Mens en Samenleving: Sociaal cultureel", geraadpleegd 16 mei 2017, <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal-cultureel/83138-galgen-vroeger-hadden-veel-steden-en-dorpen-hun-eigen-galg.html>.

²⁹ Michel Lauwers en Aurélie Zémour, "Qu'est-ce qu'une sépulture?" (Actes des XXXVIe rencontres internationales d'archéologie et d'histoire d'antibes, z.d.), 242.

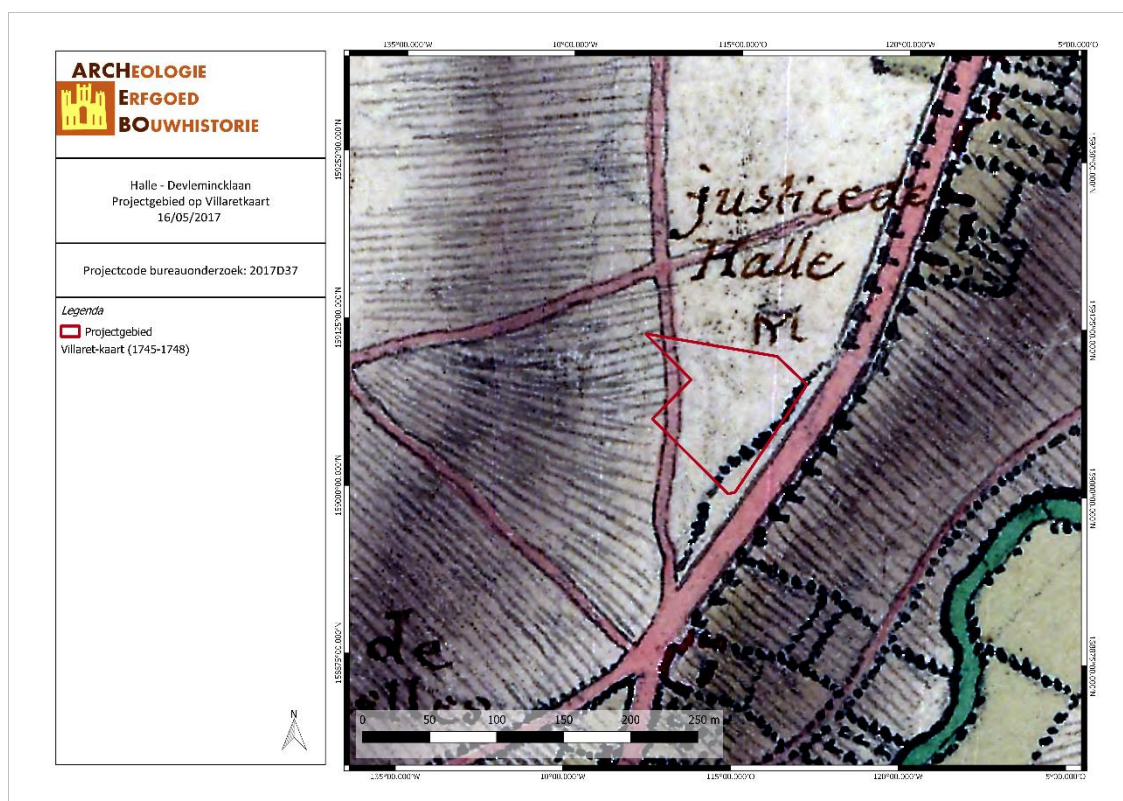
³⁰ M. Vivas, *Les lieux d'exécution comme espaces d'inhumation. Traitement et devenir du cadavre des criminels (XIIIe-XIVe s.)*, Revue historique CCCXVII/2, 2014.

³¹ Lauwers en Zémour, "Qu'est-ce qu'une sépulture?", 248.

³² "TPZ: Twee topstukken ontdekt in de Halse basiliek | Toerisme Pajottenland & Zennevallei", geraadpleegd 16 mei 2017, <http://www.toerisme-pajottenland.be/NL/10/0/news/363/www.htm?>



Figuur 31: O.-L.-Vrouw Halle redt een schuldige van de galg (schilder onbekend, 1601-1650)³³



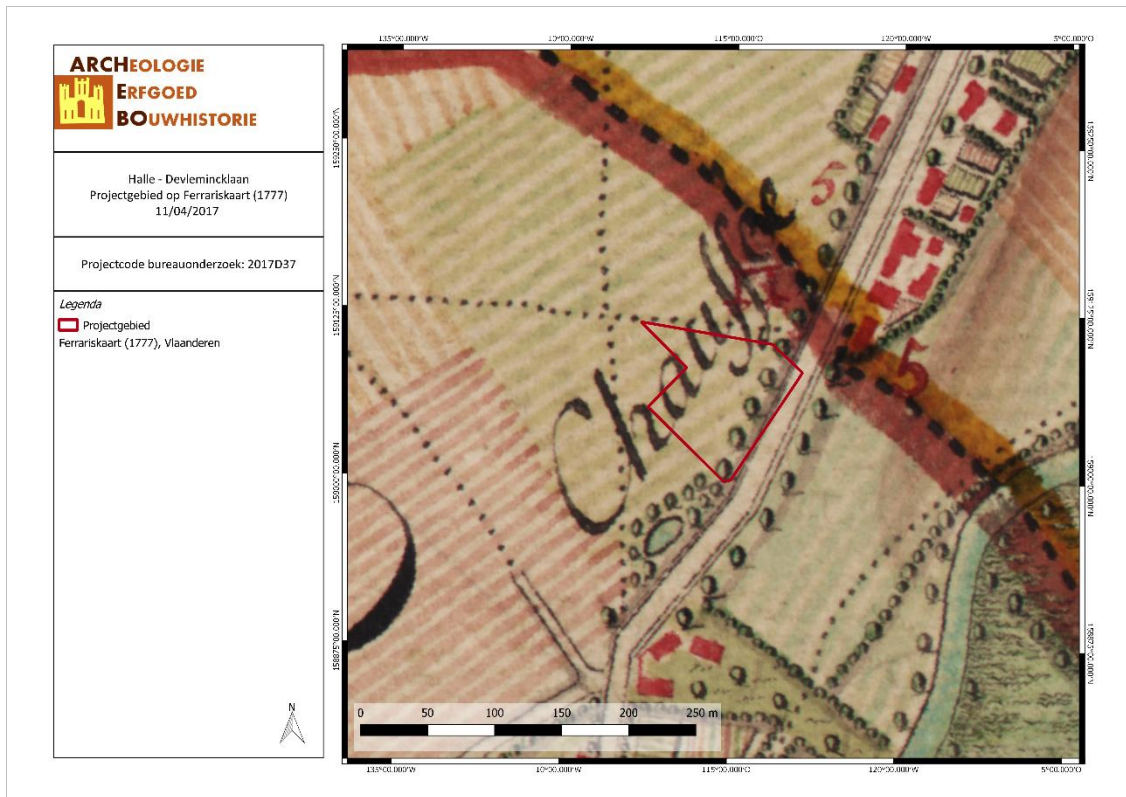
HADE/17/04/11/14 - Digitale aanmaak

Figuur 32: Kaart van Jacob van Deventer met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017).

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn. Op de Ferrariskaart valt af te leiden dat op de locatie van het projectgebied geen bebouwing aanwezig was. Wel is het gebied gelegen aan een weg en kent het een

³³ "BALaT KIK-IRPA - Galg van Halle", geraadpleegd 16 mei 2017, <http://balat.kikirpa.be/object/28667>.

bomenrij langsheen deze weg. Deze weg is de latere Brusselsesteenweg. Het gebied zou gebruikt zijn als akker.³⁴



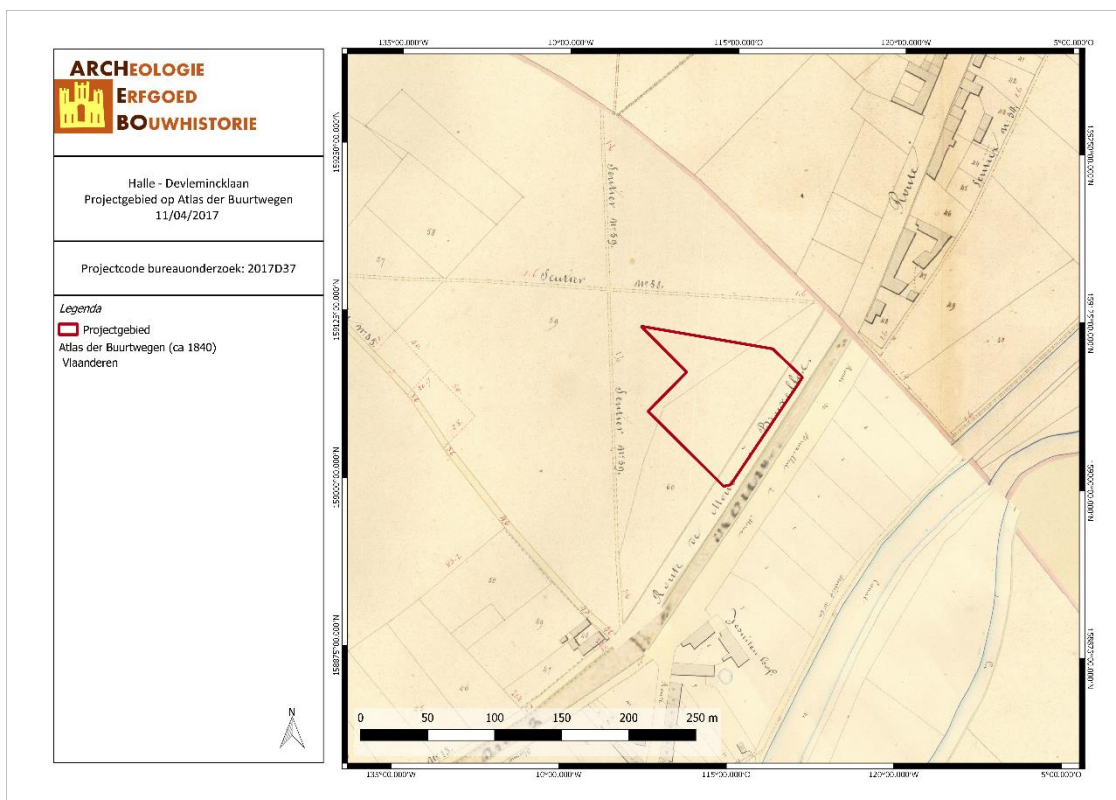
HADE/17/04/11/15 - Digitale aanmaak

Figuur 33: Detail uit de Ferriskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017).

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De wetgever wilde in 1841 ondubbelzinnig aanduiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Bedoeling was dus een inventarisatie te maken van alle "openbare" wegen en "private wegen met openbare erfdiensbaarheid". De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Voetwegen zijn smalle wegen (soms maar 1 meter breed) en de bedding behoort gewoonlijk toe aan de aangelanden. In de periode 1843-1845 werden voor alle gemeenten leggers, openbare registers, van de buurtwegen opgemaakt. Deze zijn de geschiedenis ingegaan als Atlassen der Buurtwegen. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.³⁵ Op de atlas der buurtwegen kent het projectgebied een andere percelering, nl. 60 en 59, dan de huidige situatie.

³⁴ "Microsoft Word - Ferraris_legend.docx - legende_ferraris_kaart.pdf", geraadpleegd 12 april 2017, http://www.geopunt.be/~media/geopunt/over%20geopunt/documenten/legende_ferraris_kaart.pdf.

³⁵ Geopunt Vlaanderen, "Atlas der Buurtwegen", geraadpleegd 2 januari 2017, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

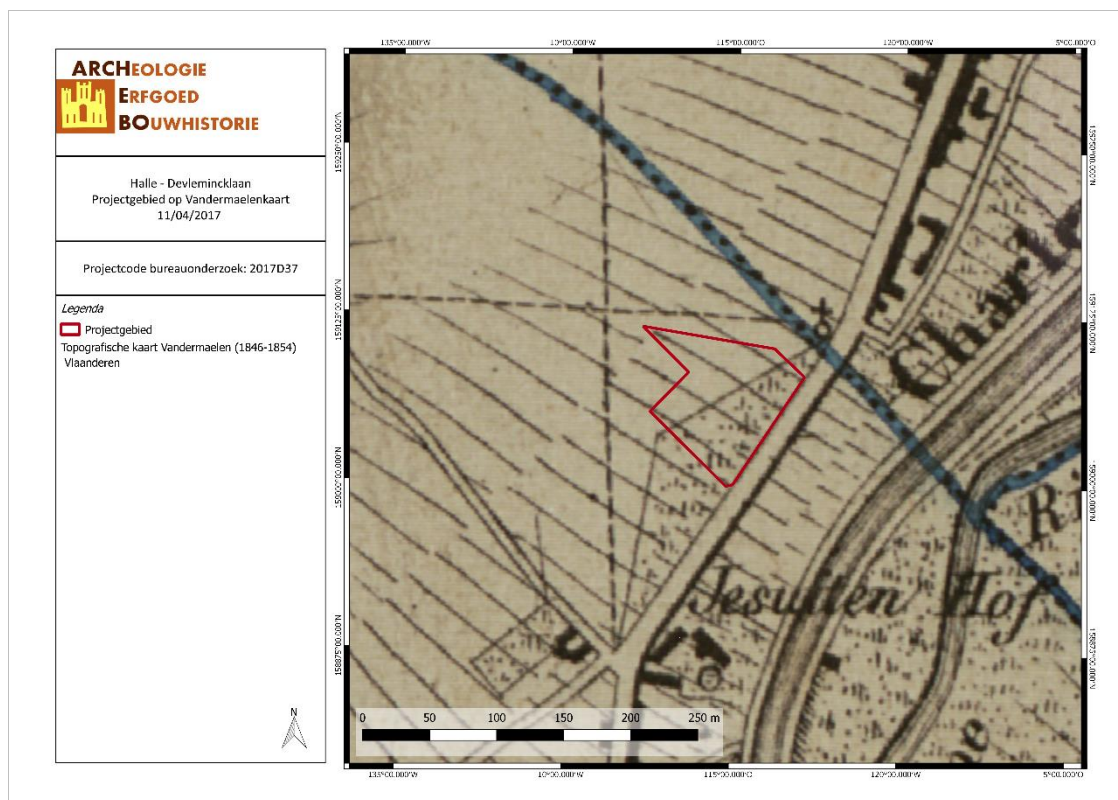


HADE/17/04/11/16 - Digitale aanmaak

Figuur 34: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).

De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). De Belgische overheid zag voor zichzelf geen taak weggelegd om de kadastergegevens in plannen om te zetten, maar hoopte dat anderen deze taak op zich zouden nemen. In 1836 kreeg Vandermaelen toelating om de kadastergegevens te gebruiken en in kaart te brengen. Dit resulteerde in de topografische kaart "Carte topographique de la Belgique", gemaakt tussen 1846 en 1854 op 250 folio's op schaal 1 : 20.000. Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778.³⁶ Op de locatie van het projectgebied blijven de percelen onbebouwd. We merken op dat de ommegang kapel wordt aangeduid op de kaart.

³⁶ Wikipedia, "Vandermaelenkaarten", online encyclopedie, Wikipedia, geraadpleegd 7 december 2016, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vandermaelenkaarten>.

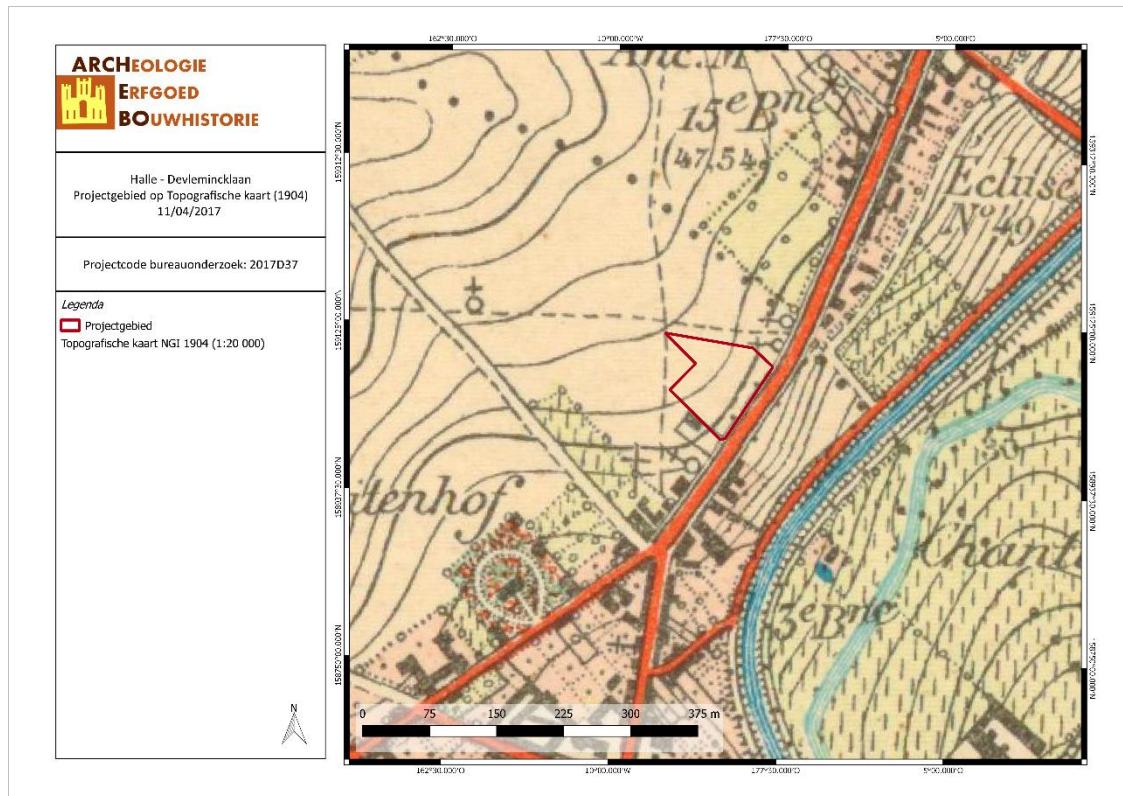


HADE/17/04/11/17 - Digitale aanmaak

Figuur 35: Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).

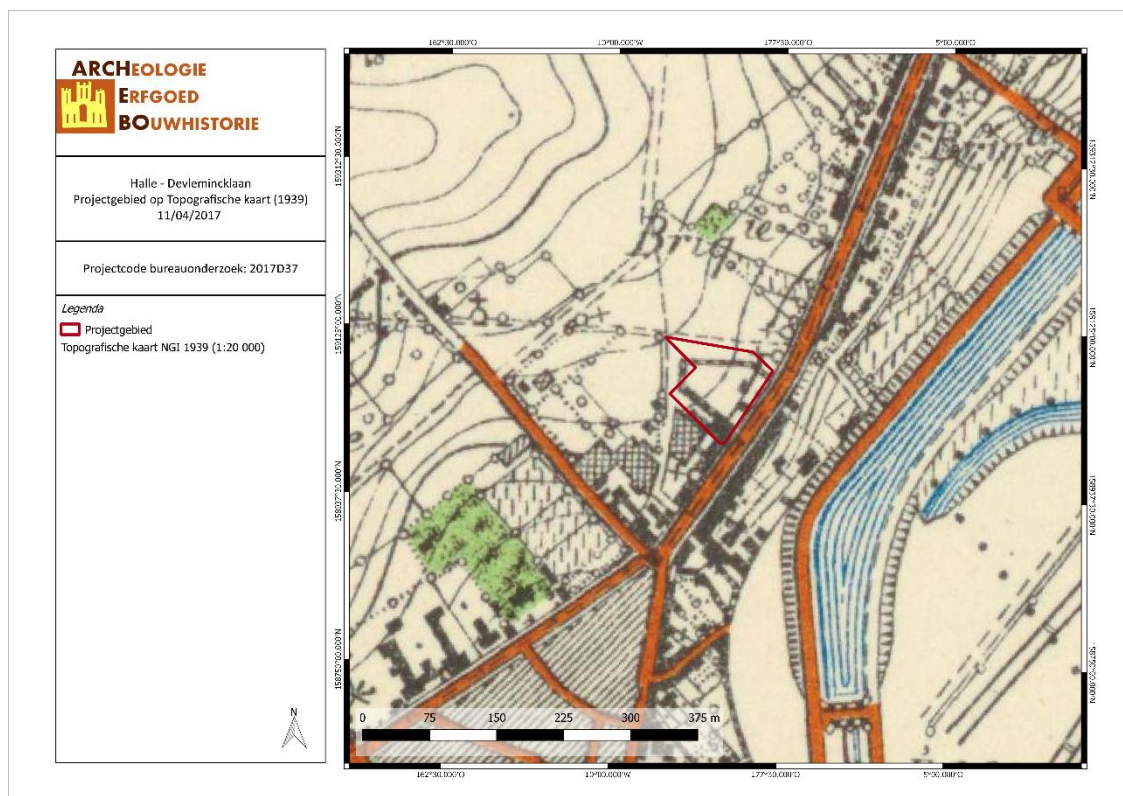
Tot op de topografische kaart van 1904 blijft het gebied onbebouwd. Vanaf de topografische kaart van 1939 zien we de aanwezigheid van een gebouw, vermoedelijk het zogenaamde 'Kasteel van Devleminck'. We merken eveneens een structuur (zwart-wit ingekleurd) rond het gebouw. Via een algemene legende voor topografische wandelkaarten wordt deze structuur omschreven als een afrastering.³⁷ Op de topografische kaart van 1969 merken we op dat deze afrastering slechts aan de zijde van de Devlemincklaan wordt afgebeeld. Of deze ook nog aanwezig aan de Brusselsesteenweg is niet waar te nemen wegens andere symbolen op de kaart. Verder merken we op dat er bouwstructuren staan afgebeeld aan de zijde van de Devlemincklaan. De topografische kaart van 1989 toont een NW-ZO georiënteerde scheidingslijn op het perceel. Verder is de inplanting van de gebouwen hetzelfde gebleven.

³⁷ "Topografische wandelkaarten - legenda", geraadpleegd 13 april 2017, <https://www.wandelzoekpagina.nl/abonnee/legenda.php>.



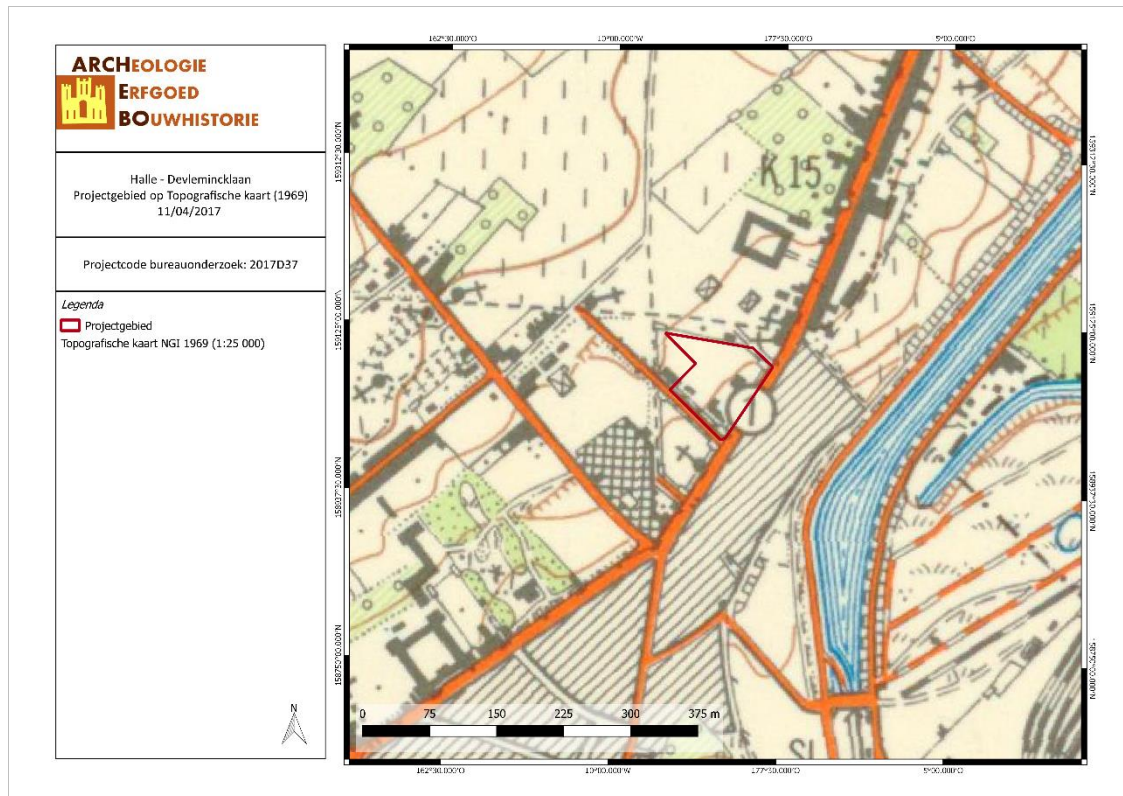
HADE/17/04/11/18 - Digitale aanmaak

Figuur 36: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1904 (Geopunt, 2017).



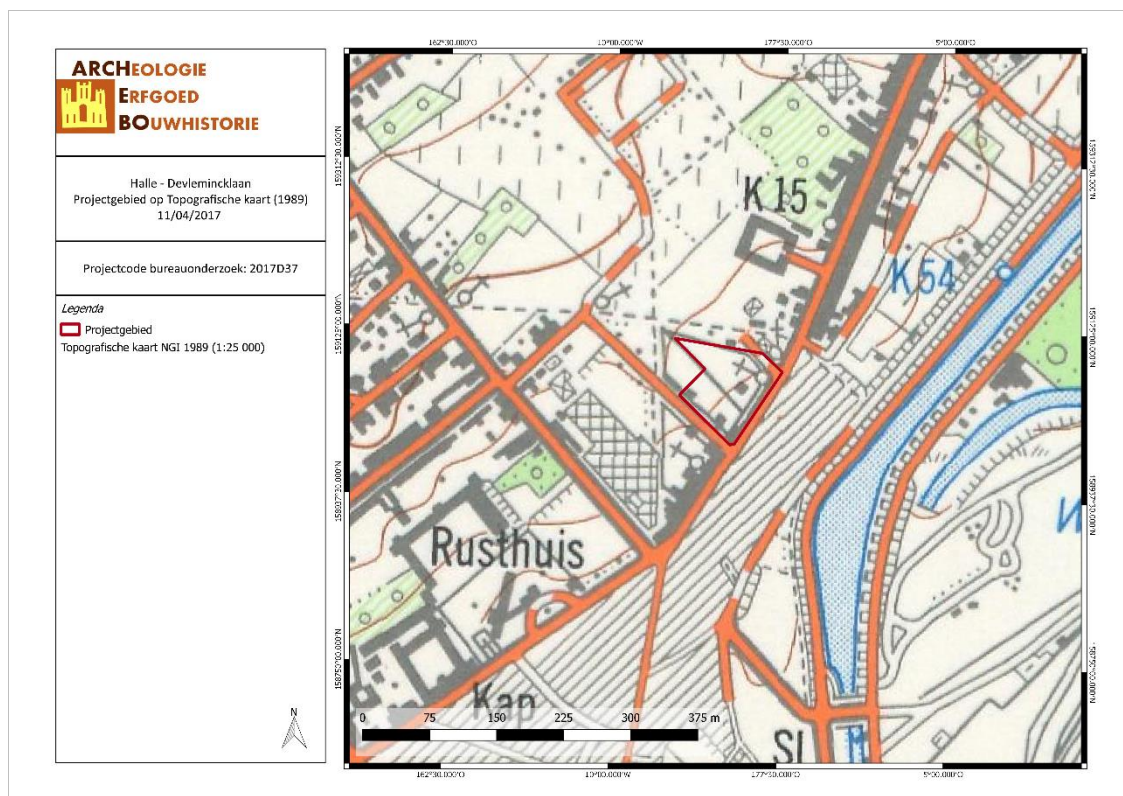
HADE/17/04/11/19 - Digitale aanmaak

Figuur 37: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1939 (Geopunt, 2017).



HADE/17/04/11/20 - Digitale aanmaak

Figuur 38: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1969 (Geopunt, 2017)



HADE/17/04/11/21 - Digitale aanmaak

Figuur 39: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1989 (Geopunt, 2017).

4.1.3 Archeologisch kader ³⁸

4.1.3.1 Centrale Archeologische Inventaris (CAI)

Binnen het plangebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend. De Centrale Archeologische inventaris toont wel verschillende vondsten in de directe omgeving. Binnen een straal van 200 meter ten westen van het projectgebied is de locatie van een Frans legerkamp aangetroffen, opgesteld bij de belegering van Halle door de maarschalk van Luxemburg in mei 1691 (**CAI nummer 165413**). Het legerkamp loopt vanaf Pepingen door Halle naar Sint-Pieters-Leeuw.

Binnen een straal van 400 meter werd ten noordwesten een zilveren denarius van regentes Aleidis van Bourgondië uit de late middeleeuwen gevonden (**CAI nummer 1837**). Meer ten noorden van het projectgebied werden zowel een middeleeuwse vergulde ring als een laatmiddeleeuwse loden pelgrimsampul gevonden (**CAI nummer 831**).

Ten zuiden van het projectgebied ligt het historisch centrum van Halle. Hierbij volgt een overzicht van de verschillende CAI-locaties die er zijn opgenomen in de databank van onroerend erfgoed betreft dit gebied.

- De verschillende stadspoorten worden weergegeven als: een laatmiddeleeuwse kleine stadspoort die na de stadsuitbreiding van 1400 slechts beperkt toegankelijk was aan de Poternepoort; de stadspoort aan de Sint-Katharinapoort; de Brusselpoort; de Vondelpoort; de Bospoort en de Bergpoort. De poorten worden respectievelijk aangeduid met **CAI nummers 896, 897, 899, 900, 901 en 903**.



Figuur 40: zicht op Halle, ca.1600 (Album de Croy)³⁹

- **CAI nummer 70** verwijst naar een laatmiddeleeuwse wal, bestaande uit een oude muur van fylladen, gebroken baksteen en witte kalkmortel. Het heeft een bewaarde hoogte tot 1,5 m en lengte tot 23 m. Achter deze muur lag het niveau van de bodem 2 m hoger dan langs de kant van

³⁸ Claesen J. et al, 2017a, pp. 22-29

³⁹ "Prenten en afbeeldingen | Kon. Geschied- & Oudheidkundige Kring Halle", geraadpleegd 12 april 2017, http://www.hallensia.be/blog/?page_id=684.

de bouwgrond. Ook de aanzet van een verdwenen hoektorentje werden teruggevonden. Sporen hiervan kwamen eerder tevoorschijn onder de Vestenstraat en onder de Technisch School. Er werd een wandfragment van een grijze kogelpot gevonden.

- Bij het **CAI nummer 1500** werden 10-tal silexen uit de steentijd, 1 scherp vermoedelijk uit de ijzertijd en fragmenten van Romeinse dakpannen gevonden. Uit de volle middeleeuwen werden sporen van de begraafplaats rond de pre-Romaanse Sint-Martinuskerk met 1 ongeschonden graf van een kind en enkele beenderen van een verstoord graf geregistreerd. De vondsten bevestigen de vondst van menselijke resten bij het graven van de kelder van het aanpalend huis 'De Wilde' rond 1976. Daarnaast werden resten gevonden van huizen gebouwd op houten staanders die het dakgebinte ondersteunden en die rechtstreeks in de bodem waren bevestigd. Scherven zoals lokale ceramiek, fragmenten van geglazuurde potten uit de maasvallei (16^{de}-17^{de} eeuw) zijn gevonden. Verder nog 2 putten gevuld met organisch afval waaronder houtskool en dierenbeenderen. Uit de late middeleeuwen dateert een afvalput met keukenafval, in een rechthoekige kuil met niet geïdentificeerd organisch materiaal en een laag mosselschelpen. Daarnaast ook een fundering van een langwerpige rechthoekig bouwwerk en de onderbouw van een rechthoekige waterput.
- Een kerk met een Romaanse toren die de kern vormt van de huidige toren en die tegen een kleine kerk was aangebouwd. Gotisch gebouw uit 1341 ev. (**CAI nr. 905**). In 2013 werden restanten van de romaanse voorloper teruggevonden. Dezelfde CAI nummer verwijst naar een laatmiddeleeuwse begraving bestaande uit 7 kistbegravingen met een O-W oriëntatie. Meestal restten alleen de kistnagels. Het hout was verdwenen met uitzondering van één kist (eiken hout). 2 stukken textiel werden teruggevonden. Sommige graven doorsneden enkele van de vermoedelijk romaanse structuren waardoor met zekerheid kan gesteld worden dat ze na 1341 in de basiliek begraven werden.

Verder werden in 2006 eveneens meerdere graven uit de 16^{de} eeuw opgegraven die oost-west waren georiënteerd. In 2014 werden verrassend weinig resten van vroegere graven gevonden, wel veel metselwerk en vloeren. Uit de 16^{de} eeuw werd een ondergrondse ruimte onder de traptoren van de westelijke toren gevonden, een latrine. Uit dezelfde periode zien we een Kerk waarbij de onderste graven werden doorsneden door de funderingen van de zogenaamde "tresorij" en van de noordelijke traptoren.

In de 18^{de} eeuw werden meerdere vlakgraven met bijzettingen geregistreerd, deze waren noord-zuid georiënteerd.

Uit de vroeg middeleeuwen werden restanten van verschillende natuurstenen muren uit de Karolingische periode gevonden. Ze zijn vermoedelijk de preromaanse voorloper van de 14^{de}-eeuwse kerk. Deze werden m.b.v. 14C-datering ruim gedateerd tussen 890 en 1020 n Chr.

- Er is een zwarte organische laag geregistreerd binnen de muren van het kasteel met dierlijke beenderresten en aardwerkscherven uit de volle middeleeuwen (11^{de}-12^{de} eeuw) (**CAI nr. 1844**). Op de volledige site werd een laag leem aangetroffen die samenhangt met het bouwrijp maken van het terrein omstreeks het einde van de 13^{de} eeuw. Daarnaast werd een deel van de stadswal aangetroffen uit de late middeleeuwen, die waarschijnlijk tegen het kasteel aan gebouwd was (aansluiting tussen beide bevindt zich onder de straat). Verder werden delen van de Burcht opgegraven. Eerst werd de gracht gegraven, met aan de kant van het kasteel een beschoeiing met vlechtwerk. Hierop een muur bestaande uit arkoseblokken en sporadisch enkele blokken kwartsiet. Voor hoekstenen, plinten en afboordingen van ramen werd petit granit gebruikt. De steenhouwtechniek die bij deze stenen en op het andere plaatsen gebruikte materiaal werden

toegepast zijn identiek aan deze in de basiliek van Halle. Ook resten van torens werden blootgelegd. De bewaringstoestand van de muren is veel beter dan verwacht.

- **CAI nummer 74** registreert een vol-middeleeuws hof met vermoedelijk een eigen versterking. Een onderzoek uit de 18^{de} eeuw heeft aangetoond dat zich binnen het plangebied tot ca. 2 tot 2,5 m onder het huidige maaiveldniveau geen noemenswaardige sporen van enige relevante ouderdom bevonden. Op een diepte van twee meter onder het huidige maaiveldniveau werden enkele (puin)kuilen aangetroffen uit de 17^{de} tot 20^{ste} eeuw. De stratigrafie heeft over het volledige terrein een quasi gelijkaardige opbouw, waarbij duidelijk een daling van de oude topografie naar de Zenne toe kon vastgesteld worden. De bodemopbouw toont een opeenvolging van tuinlagen daterend vanaf de 18^{de} eeuw tot de 19^{de} eeuw met daarboven recente laat-19^{de}-eeuwse en 20^{ste}-eeuwse ophogingslagen. Het laatste archeologische niveau werd vastgesteld op een diepte van ca. 4 m waaronder zich een kleiige alluviale afzetting van de Zenne bevindt.
- **CAI nr. 898** betreft een laatmiddeleeuwse begraafing met vlakgraven, een kerkhof.
- **CAI nummer 150091** kent vondsten uit de late middeleeuwen en 16^{de} eeuw. Uit de late middeleeuwen dateren een vondstenconcentratie van aardewerk, alluviale klei met silexkeien en potscherven uit de middeleeuwen en de 16^{de}-17^{de} eeuw. Archiefbronnen vermelden een beek onder de naam "rieu de Branteghem", "Branteghemgracht" of "rivière des Corte Vesten". Het beekje dwarsde de Ninoofsesteenweg om naar de Zenne te lopen. Het bestaat uit rood aardewerk, blauwgrijs aardewerk en steengoed. Daarnaast werd eveneens glas gevonden als losse vondst en een fragment van het dijbeen van een rund. Uit de 16^{de} eeuw dateert een vondstenconcentratie van aardewerk bestaande uit een laag met scherven uit de 16^{de}-18^{de} eeuw. Deze laag was de opvulling van de voormalige beek vanaf de 16^{de} eeuw. Het betreft rood aardewerk, majolica, faïence, pijpfragmenten, steengoed en glas. Er werden ook 4 ijzerfragmenten en een rib van varken gevonden.
- Een middeleeuwse laag met brandsporen wordt aangeduid door **CAI nummer 1294**. Deze brandsporen wijzen erop dat de houten constructies in vlammen opgingen. Daarnaast werd eveneens maasvalleiceramiek, reducerend gebakken aardewerk gevonden met een datering van 1000-1050 en 1175. Uit de 17^{de} eeuw wordt een breedhuis met trapgevel opgetekend met resten van funderingen in regelmatige arkoseblokken. Deze werd verbouwd in de 18^{de} eeuw.
- **CAI nr. 1292** kent vondsten uit de late middeleeuwen tot de 19^{de} eeuw. Uit de late middeleeuwen werd een rechthoekige vlak van donkergrijze compacte alluviale klei waargenomen met fragmenten van verbrande leem en reducerend gebakken aardewerk (1250-1325), botten en tanden van dieren.

Verder werden ook 6 houten palen als overblijfselen van stenen constructies opgegraven.

Uit de 16^{de} eeuw werden sporen van een put, latrine of afvalput, gevonden met post-middeleeuws materiaal dat niet met nauwkeurigheid te dateren valt. Wegens de aanwezigheid van fragmenten van een grape, vermoedt de auteur dat de vulling in de 17^{de} eeuw en niet later moet gedateerd worden. Verder werd een waterput en een keldergewelf gevonden. Een 17^{de}-eeuws stenen kanaal werd geregistreerd bestaande uit een dubbele muur van natuursteen overwelfd met een bakstenen gewelf. Bij een verbouwing werd het kanaal vernauwd en overdekt door stenen platen. Uit de 19^{de} eeuw dateert rioolkoker in baksteen met eivormige dwarsdoorsnede. Daarnaast wordt de Zennemuur langs de Vuurkruisenstraat (Zenne) aangeduid, bestaande uit een viertal bouwfasen. Deze is niet dateerbaar.

- **CAI nummer 150096** duidt op een 16^{de}-eeuws ondiepe afvalput met ceramiek, keukenafval w.o. reebokhoorn, enkele kleine metalen gebruiksvoorwerpen en 2 munten. Ook een loden pelgrimsteken (gekroonde Madonna met Kind): de penning houdt verband met de Halse O.L.Vrouw-bedeavaart. Geen gebouwsporen die volgens een 16^{de}-eeuws plan hier zouden moeten staan. Daarnaast zijn er nog afvalkuilen uit de 17^{de} eeuw.
- **CAI nummer 159113** duidt kelders met tongewelf van de privéhuizen die op deze plaats stonden uit de 16^{de} eeuw en het stadhuis daterend uit de 17^{de} eeuw.
- **CAI nummer 3844** verwijst naar vondsten vanaf de midden-ijzertijd tot de late middeleeuwen. Uit de midden-ijzertijd (oosten) werd een kuil gevonden met ceramiek in, uitgegraven in slibafzettingen. Uit de Karolingische periode dateert een hutkom en 2 haarden. De bodem van de haarden was roodverbrand en bedekt met houtskool, waarin een vrij grote hoeveelheid scherven lag. Er werden geen sporen van de gebouwen gevonden. De hutkom is vermoedelijk het overblijfsel van een ambachtelijk gebouwtje, waarvan het zadeldak op een paar palen steunde. De ceramiek was met de hand en met behulp van een spatel vervaardigd. Verder waren er eveneens enkele fragmenten van gesmolten brons.

Onder de funderingen van de kloostergebouwen werden enkele putten ontdekt, waaronder paalkuilen uit de volle middeleeuwen. Uit de late middeleeuwen werd het grootste gedeelte van het grondplan van het klooster met een hospitaal opgetekend: o.a. de kapel met trapeziumvormig koor; aardewerk en glaswerk; vloer- en kacheltegels met leliemotief; het hoofd van een madonnabeeldje; metalen voorwerpen. Uit dezelfde periode werden 3-tal waterputten opgegraven en verschillende vlakgraven die de skeletten bevatten met overblijfselen van de kloosterzusters.

- **CAI nummer 207099** geeft de plaats weer van een laat middeleeuwse wal.

Ten oosten van het terrein bevindt zich een kasteel. Dat zou volgens Verbesselt tot een motte teruggaan (**CAI nr. 56**). De eerste vermelding van het kasteel dateert uit 1312 "managium et montem". Het betreft een klassieke burcht met een opper-neerhofstructuur. Deze dubbele structuur is niet meer zichtbaar. DOPERE en UBREGHTS beschrijven een donjon (datering onbepaald) bestaande uit 4 niveaus, nu nog 3. Rond de toren lag een gracht, die bij de uitbreiding van het kasteel tot parkvijver werd omgevormd. Een onderzoek uit 2013 maakte duidelijk dat onder de locatie van het huidige kasteel de resten van het middeleeuwse neerhof zitten en eveneens grotendeels de eerste kerk.

In de nabijheid van dit kasteel werd een primitief zaalkerkje uit de late middeleeuwen (**CAI nr. 1838**) gevonden. Tijdens een onderzoek in 2014 werden brede, massieve natuurstenen funderingen aangetroffen. De meeste restanten van de kerk zitten onder het huidige kasteel. Deze CAI locatie geeft eveneens het bestaan van een vlakgraf aan uit de late middeleeuwen. Onderzoek uit 2014 bracht 2 intacte skeletten aan het licht. De **CAI nummer 5231** duidt de locatie aan van een 18^{de}-eeuwse kerk.

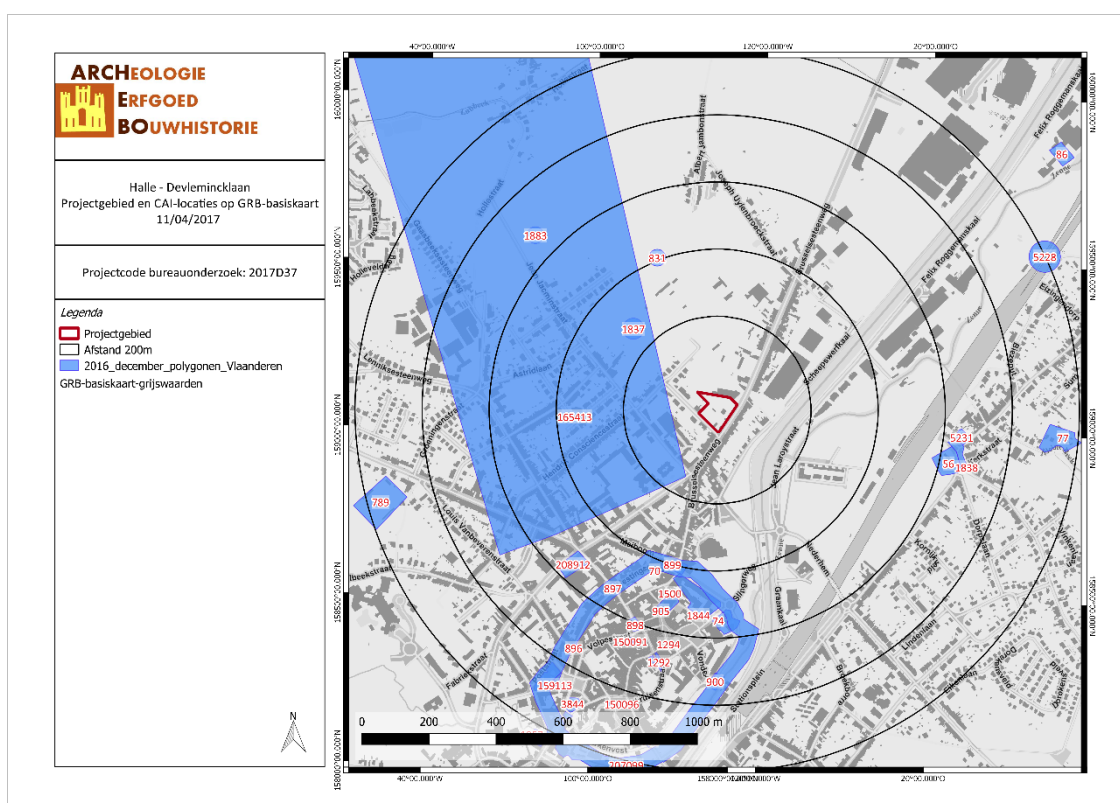
Ten noordwesten, binnen een straal van 800 meter, werd een laat middeleeuwse (15^{de}-eeuwse) zegelstempel met afgebroken steel geregistreerd onder **CAI nummer 1883**. Matrijs zelf in perfecte staat. Wapenschild in midden met legende in Gotische letters rondom. Wapen zelf doet vermoeden aan het Beierse huis dat een tijd van prins-bisschop van Luik was. Ten zuidwesten situeert zich **CAI nummer 208912**. Deze duidt de locatie aan van een 19^{de}-eeuws kerkhof. Ten oosten wordt een laatmiddeleeuwse watermolen gelokaliseerd op **CAI locatie 77**. Wat meer in het noordoosten duidt **CAI nummer 5228** op een laatmiddeleeuwse kerk gesticht door de Norbertijnen van de abdij van Bonne-Espérance. In het westen bevindt zich een **CAI nummer 789** dat de locatie van een laatmiddeleeuwse muntschat van 10 zilveren munten aanduidt. Deze zijn door L. Beeckmans voorgelegd aan het penningenkabinet. Ze werden waarschijnlijk in de grond gestoken rond 1303-1305.

Uit de 16^{de} eeuw dateren 4 zilveren en 1 koperen munt uit de tijd van Albrecht en Isabella.

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
56	Het kasteel zou volgens Verbesselt tot een motte teruggaan. De eerste vermelding van het kasteel dateert uit 1312 "managium et montem". Het betreft een klassieke burcht met een opper- neerhofstructuur. Deze dubbele structuur is niet meer zichtbaar.	Volle middeleeuwen
1838	Primitief zaalkerkje. onderzoek in 2014: brede, massieve natuurstenen funderingen werden aangetroffen. De meeste restanten van de kerk zitten onder het huidige kasteel.) Vlakgraf met 2 intacte skeletten	Late middeleeuwen
898	Vlakgraf behorende tot een kerkhof	Late middeleeuwen
1844	Zwarte organische laag binnen de muren van het kasteel met dierlijke beenderresten en aardwerkscherven Deel van de stadswal waarschijnlijk tegen het kasteel aan gebouwd (aansluiting tussen beide bevindt zich onder de straat) Burcht : gracht, met aan de kant van het kasteel een beschoeiing met vlechtwerk. De steenhouwtechniek die bij deze stenen en op het andere plaatsen gebruikte materiaal werden toegepast zijn identiek aan deze in de basiliek van Halle. Ook resten van torens werden blootgelegd.	Volle middeleeuwen Late middeleeuwen
905	Kerk met een Romaanse toren die de kern vormt van de huidige toren en die tegen een kleine kerk was aangebouwd. Gotisch gebouw uit 1341 ev. 7 kistbegrovingen met een O-W oriëntatie graven die oost-west waren geïoriënteerd ondergrondse ruimte onder de traptoren van de westelijke toren: latrine funderingen van kerk van de zogenaamde "tresorij" en van de noordelijke traptoren vlakgraven met bijzettingen die noord-zuid waren geïoriënteerd restanten van verschillende natuurstenen muren van een kerk	Late middeleeuwen 16de eeuw 18de eeuw Karolingische periode
1857	Alleenstaande hoeve	Late middeleeuwen
3844	onder de funderingen van de kloostergebouwen werden enkele putten ontdekt, waaronder paalkuilen hutkom en 2 haarden kuil met ceramiek erin, uitgegraven in slibafzettingen klooster met een hospitaal 3-tal waterputten Vlakgraven: aantal skeletten, overblijfselen van de kloosterzusters	Volle middeleeuwen Vroege middeleeuwen Midden-ijzertijd (Oosten) Late middeleeuwen
70	Wal, de aanzet van een verdwenen hoektorentje en een wandfragment van een grijze kogelpot	Late middeleeuwen

150091	Vondstenconcentratie aardewerk	Late middeleeuwen
	Losse vondst: glas	
	fragment van dijbeen rund	
	Vondstenconcentratie aardewerk	16de eeuw
	Losse vondst: glas	
	4 ijzerfragmenten	
	Rib van varken	
1293	Riolering	Late middeleeuwen
	een bouwniveau overeenstemmend met het afgebroken 18de eeuwse huis	18de eeuw
1292	rechthoekige vlak van donkergrijze compacte alluviale klei fragment van verbrande leem reducerend gebakken aardewerk botten en tanden van dieren	Late middeleeuwen
	6 houten palen	
	latrine? Of afvalput?	16de eeuw
	Waterput	
	keldergewelf	
	stenen kanaal	17de eeuw
	Riolering	19de eeuw
	Zennemuur langs de Vuurkruisenstraat	onbepaald
1294	middeleeuwse laag met brandsporen	Volle middeleeuwen
	breedhuis met trapgevel	17de eeuw
1500	sporen van de begraafplaats rond de pre-Romaanse Sint-Martinuskerk	Volle middeleeuwen
	huizen gebouwd op houten staanders + scherven:	
	2 putten gevuld met organisch afval	
	Afvalputten / beerputten	Late middeleeuwen
	fundering van een langwerpige rechthoekig bouwwerk	
	onderbouw van een rechthoekige waterput	
	10-tal silexen	Steentijd
	1 scherf	IJzertijd
	fragmenten van Romeinse dakpannen	Romeinse Tijd
1883	15de eeuwse zegelstempel met afgebroken steel	Late middeleeuwen
74	Hoeve	Volle middeleeuwen
	(puin)kuilen aangetroffen uit de 17de tot 20ste eeuw	18de eeuw
159113	kelders met tongewelf van de privéhuizen	16de eeuw
	stadhuis	17de eeuw
165413	Locatie van het kamp, bij de belegering van Halle door de maarschalk van Luxemburg in mei 1691	
207099	Wal	Late middeleeuwen
208912	Kerkhof	19de eeuw
77	Watermolen	Late middeleeuwen

5231	Kerk	18 ^{de} eeuw
896	Stadspoort	Late middeleeuwen
1837	zilveren denarius	Late middeleeuwen
150096	ondiepe afvalput, loden pelgrimsteken	16de eeuw
	afvalkuilen	17de eeuw
5228	Kerk gesticht door de Norbertijnen van de abdij van Bonne-Espérance	Late middeleeuwen
789	10 zilveren munten	Late middeleeuwen
	4 zilveren en 1 koperen munt	16de eeuw
831	vergulde ring versierd met vierkant en ruit	Middeleeuwen
	loden pelgrimsampul met 2 oortjes	Late middeleeuwen



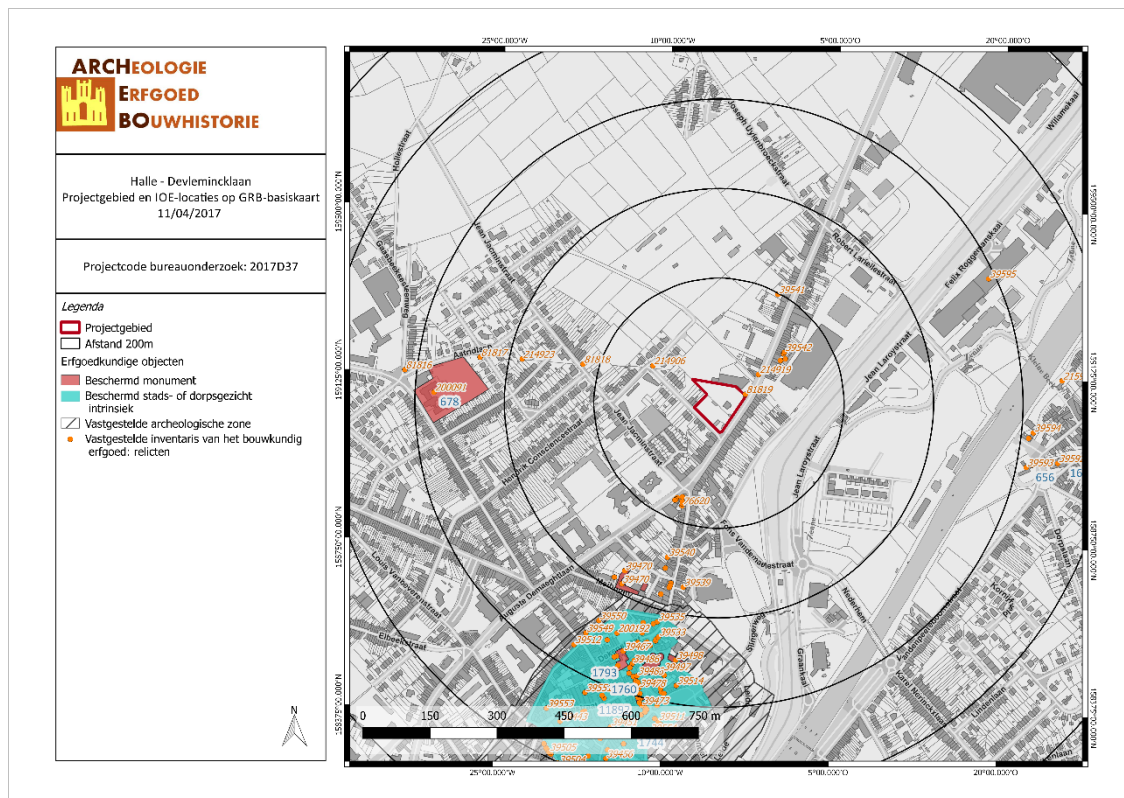
HADE/17/04/11/22 - Digitale aanmaak

Figuur 41: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).

4.1.3.2 Inventaris Onroerend Erfgoed

De Inventaris van het onroerend erfgoed biedt een overzicht van waardevol erfgoed in Vlaanderen. Zowel bouwkundig, archeologisch, landschappelijk als varend erfgoed zijn opgenomen in deze databank, goed voor meer dan 83.000 erfgoedobjecten in totaal. Op basis van diverse zoekcriteria kan er heel gericht naar de verschillende erfgoedobjecten zoeken. Erfgoedobjecten kunnen vastgesteld en/of beschermd zijn.⁴⁰

⁴⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed, "Inventaris Onroerend Erfgoed", geraadpleegd 17 januari 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>.



HADE/17/04/11/23 - Digitale aanmaak

Figuur 42: Kaart met situering van het projectgebied en IOE-locaties op GRB-basiskaart (IOE, 2017)

Aan de rand van het projectgebied, ten oosten, is één erfgoedobjecten geregistreerd. Het betreft een kleiner gebouw, de ommegangskapel 'Statie der Stad Gent'. Het bestaat uit een arduinen pijler met reliëfversiering (verdwenen bekroning?), daterend uit het derde kwart van de 18^{de} eeuw met talrijke inscripties en jaartallen, de oudste 1770 en 1774.⁴¹



Figuur 43: Statie der Stad Gent (inventaris onroerend erfgoed, 2017)

⁴¹ "Statie der Stad Gent - Erfgoedobjecten - Inventaris Onroerend Erfgoed", geraadpleegd 12 april 2017, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/81819>.

Een ommegang is een in oorsprong religieuze processie. De naam betekent oorspronkelijk “rondom de kerk of de stad gaan”, om een heilige te vereren. Vooral bij bedevaartkerken wordt een aangelegde ommegang met kapellen gerealiseerd. Hierbij kan men dan bidden bij de voornaamste gebeurtenissen uit het leven van de heilige. In principe bestaat een ommegang uit 14 staties.⁴²

4.2 STRATIGRAFISCHE OPBOUW

4.2.1 Bodemgenese

De bodemopbouw binnen het projectgebied is gekend op basis van het vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.⁴³ Bij het archeologisch onderzoek werd één bijkomende bodemprofielen aangelegd, en dit net naast de schuilkelder. Op basis van dit profiel is op te maken dat voor de constructie enkel de contour van de te realiseren structuur werd uitgegraven. De onderkant van de koker bevindt zich op ca. 2,60 m onder het maaiveld, terwijl het naastgelegen profiel slechts een menselijke verstoring aangeeft tot ca. 1,50 m diepte t.o.v. het maaiveld. Onder de antropogene lagen is natuurlijke lichtbruine leem aanwezig zonder profielontwikkeling (C-horizont).



HADE/F/1

Figuur 44: Bodemprofiel (ARCHEBO bvba, 2018).

⁴² “Ommegang - Wikipedia”, geraadpleegd 12 april 2017, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Ommegang>.

⁴³ Claesen J. et al, 2018a, p. 28-29

4.2.2 Bodembewaring

N.v.t.

4.2.3 Bodembewaring en bewaring archeologische site en artefacten

N.v.t.

4.2.4 Referentiebodems op gekende archeologische sites

N.v.t.

4.3 BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

De opgraving betreft enkel de schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog. De schuilkelder beschikt over twee in/uitgangen, dewelke door middel van twee bakstenen trappen bereikbaar zijn. De noordelijke trap staat haaks op de schuilkelder, is 1 meter breed, beschikt over 9 rechte en 2 verdreven treden en loopt parallel aan de muur rondom het kasteeldomein Devleminck. Deze muur is pas na de aanleg van de schuilkelder gerealiseerd. De trap wordt immers gescheiden van de schuilkelder door een met betonplaat overdekte tussenruimte, waarop de kasteelmuur rust. De meest noordelijke trap en de opstaande muur werden uiteindelijk ook (deels) gesloopt omdat deze niet bewaard kon worden binnen de huidige ontwikkeling qua veiligheid.

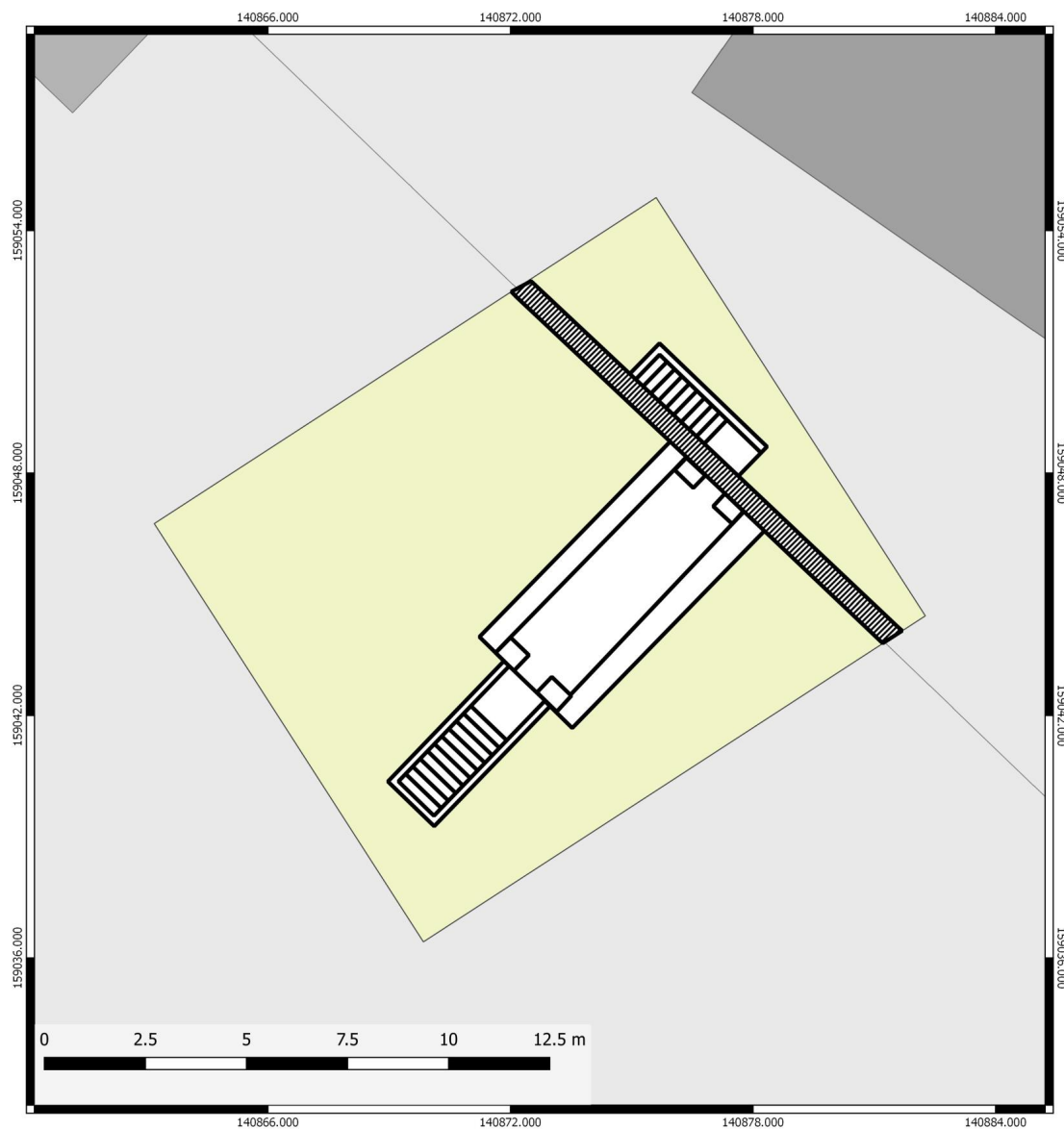
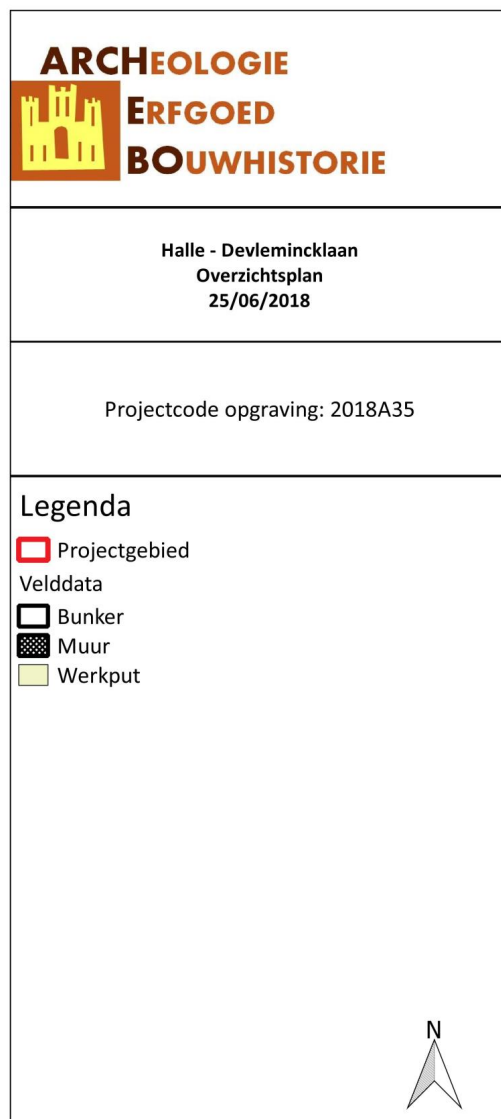


HADE/F/2

Figuur 45: Meest noordelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).



HADE/18/06/25/24 - Digitale
 aanmaak
 Figuur 46: Overzichtsplan
 (ARCHEBO bvba, 2018).



HADE/18/06/25/25 - Digitale
aanmaak
Figuur 47: Overzichtsplan
detail (ARCHEBO bvba, 2018).



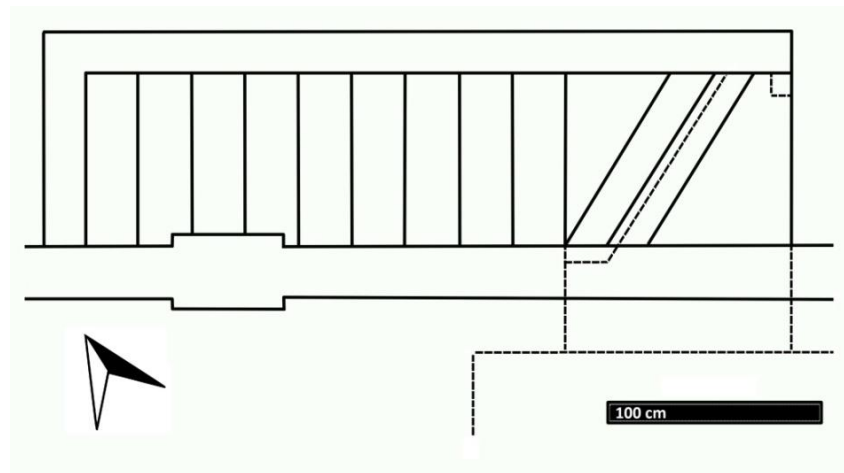
HADE/F/3

Figuur 48 : De kasteel-/omheiningmuur die bovenop de constructie liep werd grotendeels afgebroken, situatie op 6 maart 2020 (ARCHEBO bvba, 2020).



HADE/F/4

Figuur 49: Betonplaat die de tussenruimte overdekt. In deze laatste ruimte bevond zich ook een afvoerput voor hemelwater (ARCHEBO bvba, 2018).



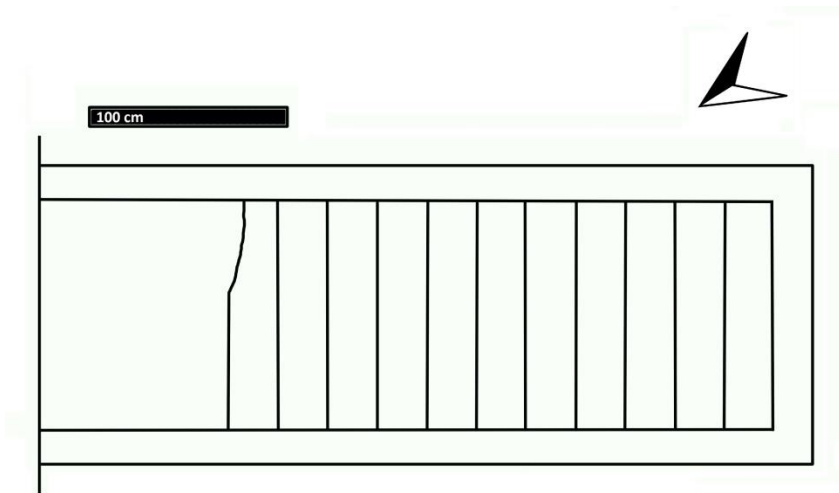
Figuur 50: Bovenaanzicht noordelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).

De zuidelijke trap staat daarentegen recht op de structuur, beschikt over een breedte van 115 cm en 11 rechte treden. De onderste trede is hier bijgewerkt om de deur volledig te kunnen openen.



HADE/F/5

Figuur 51: Meest zuidelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).



Figuur 52: Bovenaanzicht zuidelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).

De schuilkelder zelf bestaat uit een cilindervormige koker in gewapend beton met een diameter van 200 cm. De totale lengte van deze koker bedraagt aan de binnen- en buitenzijde respectievelijk 558 en 634 cm. Aan de binnenzijde werd de structuur verstevigd met stalen platen en ringen. Na bevestiging van deze versteviging, werd het geheel voorzien van een gegoten betonvloer die ca. 10 cm dik is. Beide uitgangen bestaan uit een stalen kozijn met rubberen band en hierin een massieve stalen deur die van binnenuit vergrendeld kon worden. De hoogte en breedte van de deuropening bedragen respectievelijk 172 en 81 cm.

De dikte van zowel het dak als de wanden bedraagt ca. 40 cm. De onderkant is ontegensprekelijk dunner.



HADE/F/6

Figuur 53: Detail van de metalen platen en ringen (ARCHEBO bvba, 2018).



HADE/F/7

Figuur 54: Detail van de betonnen vloer (ARCHEBO bvba, 2018).

HADE/F/8

Figuur 55: foto waarop de cilindervormige koker duidelijk zichtbaar is (ARCHEBO bvba, 2018).

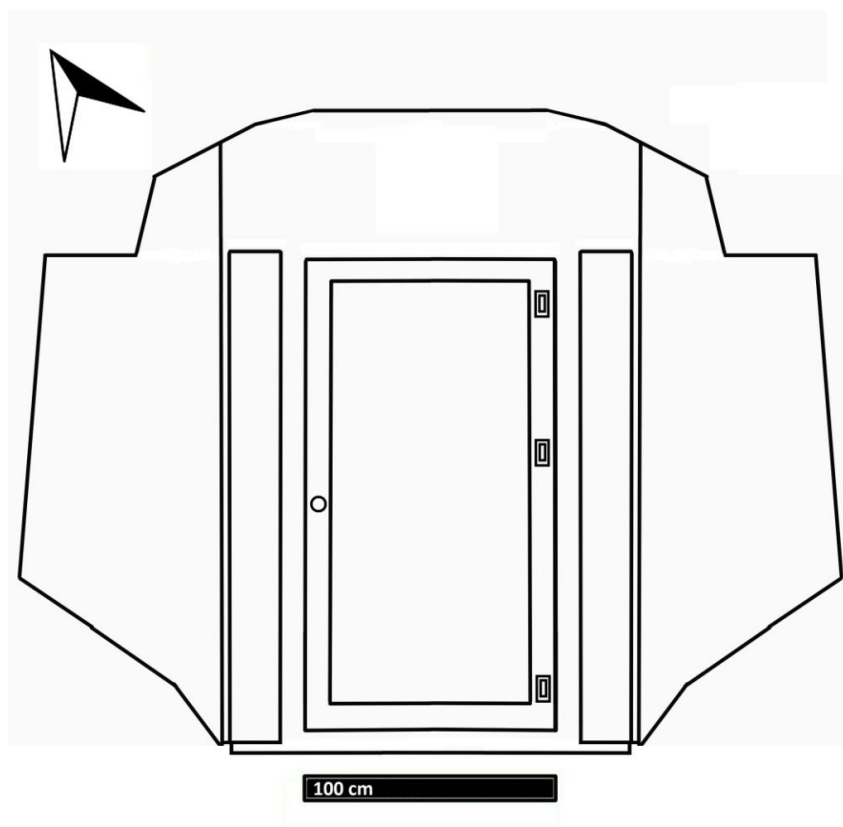
Enkel de contour van de te realiseren structuur werd uitgegraven. Getuige hiervan zijn het feit dat enkel de voor-, achterzijde en bovenkant van de betonnen structuur werd bekist en het feit dat aan de achterkant van de blootgelegde bakstenen muren de cementresten niet werden verwijderd.

Tijdens het slopen van de schuilkelder werd duidelijk dat er zowel van I-profielen, L-profielen als massief rond staal gebruik werd gemaakt om de beton te wapenen.



HADE/F/9

Figuur 56: Zuidelijke deuopening (ARCHEBO bvba, 2018).



Figuur 57: Vooraanzicht koker (ARCHEBO bvba, 2018).



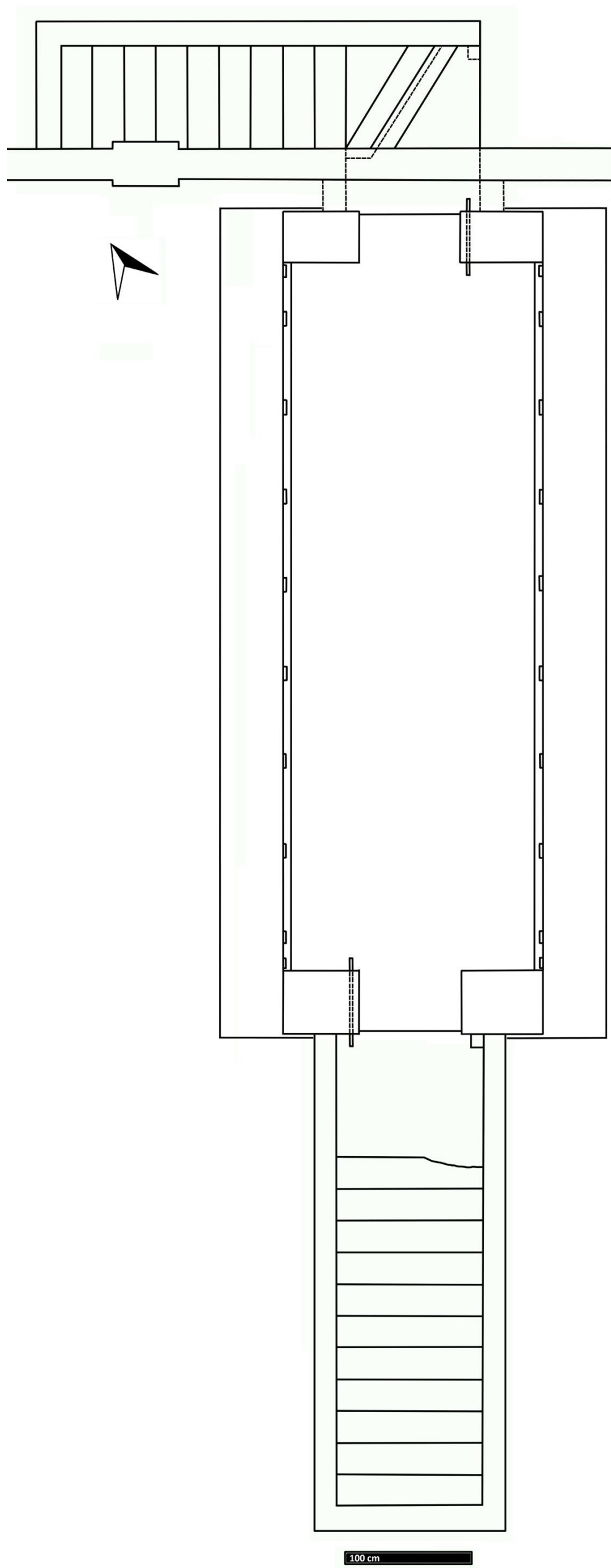
HADE/F/10

Figuur 58: Cementresten werden op de achterkant van de muren niet verwijderd (ARCHEBO bvba, 2018).



HADE/F/11

Figuur 59: Enkel de buitenzijden van de betonnen structuur werden niet bekist (ARCHEBO bvba, 2018).



Figuur 60: Plattegrond schuilkelder (ARCEBO bvba, 2018).



HADE/F/12

Figuur 61: Sloop van de schuilkelder (ARCHEBO bvba, 2018).

4.4 CULTURELE EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN

Inventaris en bespreking vondsten

Binnen de schuilkelder werden verschillende fragmenten van een houten constructie(s) en planken aangetroffen. Op deze laatste staan aantekeningen zoals: 'BELGISCHE VRUCHTEN', 'AMERICA 1941', 'AMERICA 1942' en '(BE?)LGES'. Het opschrift 'BELGISCHE VRUCHTEN' laat vermoeden dat de structuur naast schuilkelder ook fungeerde als opslagplaats van levensmiddelen. De planken zijn dan mogelijk afkomstig van (fruit)bakken die in de houten constructie konden geplaatst worden.

Het is echter niet duidelijk of dit hout afkomstig is van de inrichting van de schuilkelder of uit een latere periode dateert. Binnen de structuur werden immers ook plastic bakjes en een asbestplaat aangetroffen. Deze dateren zonder twijfel van na de Tweede Wereldoorlog.



HADE/F/13

Figuur 62: Deel van de inhoud van de schuilkelder (ARCHEBO bvba, 2018).





HADE/F/14

Figuur 63: Details van enkele planken aangetroffen in de schuilkelder (ARCHEBO bvba, 2018).



HADE/F/15

Figuur 64: Houten constructie (ARCHEBO bvba, 2018).

Conservatie en behandeling

Er zijn geen vondsten gedaan die verdere conservatie of behandeling nodig hebben.

Potentieel op kenniswinst

Zoals hierboven reeds aangegeven is het materiaal sterk gefragmenteerd en het is niet duidelijk of de vondsten ook werkelijk dateren uit de Tweede Wereldoorlog. Hierdoor is een verdere studie van het vondstmateriaal niet noodzakelijk.

4.5 DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

4.5.1 Relatieve datering a.d.h.v. sporen en vondsten

De schuilkelder dateert uit de Tweede Wereldoorlog en is vermoedelijk aangelegd door de Duitse troepen in de periode dat officieren hun intrek nemen in het kasteel van Devleminck. In de schuilkelder werden verschillende fragmenten van een houten constructie(s) en planken aangetroffen. Het is echter niet duidelijk of dit hout afkomstig is van de inrichting van de schuilkelder of uit een latere periode dateert. Binnen de structuur werden immers ook plastic bakjes en een asbestplaat aangetroffen. Deze dateren zonder twijfel van na de Tweede Wereldoorlog.

4.5.2 Absolute datering a.d.h.v. natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

N.v.t.

4.5.3 Absolute datering a.d.h.v. historische bronnen

Vanaf mei 1940 wordt de stad Halle door de Duitse troepen bezet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er werden door de Duitsers vanaf hun komst in de stad heel wat gebouwen opgeëist voor de inkwartiering van troepen en het onderbrengen van officieren. Tijdens deze bezetting nemen de Duitse troepen hun intrek op zeven plaatsen in de stad, waaronder het kasteel van Devleminck.⁴⁴ De schuilkelder houdt waarschijnlijk verband hiermee. De constructie werd vermoedelijk door de Duitsers aangelegd.

4.5.4 Tafonomische opbouw en formatie

N.v.t.

4.6 SYNTHESE

4.6.1 Interpretatie van de archeologische site

Ten zuidoosten van het kasteel werd een schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen. Het betreft een cilindervormige schuilkelder die is opgebouwd uit beton en ijzer. De kelder heeft twee toegangen, waarvan één toegang zich bevindt ten noordoosten van de constructie (aan de andere kant van de kasteel-/omheiningmuur) en één toegang vanuit het zuidwesten. De toegangen zijn voorzien van bastenen trappen. Beide toegangen zijn/waren versperd door dikke stalen deuren die van binnenuit vergrendeld en ontgrendeld konden worden. De schuilkelder is afgedekt met aarde.

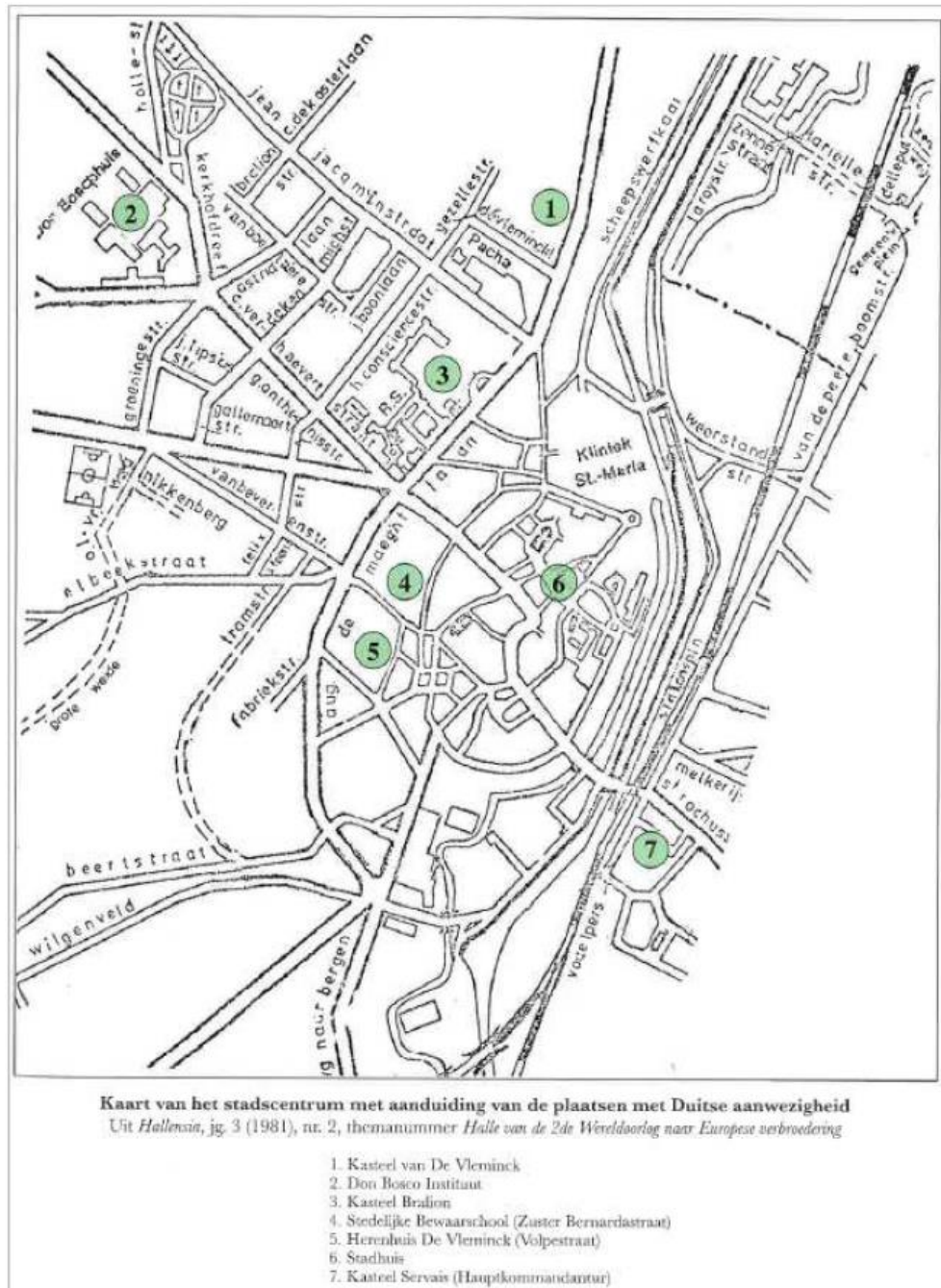
Binnen in de kelder werden houten planken teruggevonden waarop aantekeningen staan, zoals: 'BELGISCHE VRUCHTEN' en 'AMERICA 1941'.

Vanaf mei 1940 wordt de stad Halle door de Duitse troepen bezet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er werden door de Duitsers vanaf hun komst in de stad heel wat gebouwen opgeëist voor de inkwartiering

⁴⁴ Fierens B. s.d.: Halle in de Tweede Wereldoorlog, pp. 49-57

van troepen en het onderbrengen van officieren. Tijdens deze bezetting nemen de Duitse troepen hun intrek op zeven plaatsen in de stad, waaronder het kasteel van Devleminck.⁴⁵

De schuilkelder houdt waarschijnlijk verband hiermee. De constructie werd vermoedelijk door de Duitsers aangelegd als toevluchtsoord/schuilkelder of ontsnapingsroute voor de Duitse officieren die zich in het kasteel ophielden. Bij dreiging konden de officieren via de noordoostelijke toegangstrap zich in de schuilkelder verschansen of via deze weg ongezien onder de bovenliggende kasteel-/omheiningsmuur van het kasteeldomein ontkomen.



Figuur 65: Kaart met aanduiding van de Duitse aanwezigheid in Halle (Fierens B. s.d.: Halle in de Tweede Wereldoorlog)

⁴⁵ Fierens B. s.d.: Halle in de Tweede Wereldoorlog, pp. 49-57

Vergelijkingsmateriaal

Een andere Duitse schuilbunker bestaande uit een cilindervormige koker, bevindt zich op de voormalige vliegbasis Soesterberg in Nederland. In de bunker konden soldaten dekking vinden tijdens een bombardement. Voor zo ver bekend is dit het enige exemplaar dat nog aanwezig is op de basis. De bunker zelf is afgedekt met een grondlaag en alleen de toegang is zichtbaar, daar het gebouw is afgesloten en ingericht als overwinteringsplaats voor vleermuizen.⁴⁶



Figuur 66: Zicht op de trap en toegangsdeur van de schuilbunker in Soesterberg (www.bunkerinfo.nl).



Figuur 67: Foto van de cilindervormige koker (www.bunkerinfo.nl).

⁴⁶ <http://www.bunkerinfo.nl>

Het exemplaar te Soesterberg beschikt maar over één ingang/uitgang. Doordat de bunker hier niet volledig werd ingegraven – maar werd afgedekt met een grondlaag – wijkt ook de trap ietwat af van deze te Halle. Onderstaande foto toont dan ook een trap die meer aansluit bij deze uit Halle. Ook het gebruik van een betonplaat boven gemetselde muren kan teruggevonden worden in andere Duitse bunkers.



Figuur 68: Links voorbeeld van een bakstenen trap, rechts voorbeeld van een betonplaat boven op een bakstenen muur (www.bunkerinfo.nl).

4.6.2 Belang en betekenis van de archeologische site

Na het opgraven van de schuilkelder en het vergelijken van Duitse bunkers uit de Tweede Wereldoorlog, kan gesteld worden dat de structuur werd aangelegd door de Duitse bezetter als schuilkelder tegen luchtbombardementen. Bij dreiging konden de officieren die in het kasteel van Devleminck verbleven zich in de schuilkelder verschansen of via deze weg ongezien onder de bovenliggende kasteelmuur ontkomen. Dergelijke schuilkelders zijn uiterst zeldzaam. Het onderzoek levert dan ook een belangrijke bijdrage rond de kennis van dergelijke schuilkelders uit de Tweede Wereldoorlog.

Het ontwerp en de constructie (o.a. het type: in dit geval cilindervormig en het materiaalgebruik: beton en ijzer) van schuilkelders en -bunkers uit WOII zijn vaak gelijkaardig, maar verschillen in uitvoering. Er wordt rekening gehouden met de plaatselijke noden en de landschappelijke kenmerken. Wellicht is deze schuilkelder dan ook uniek in vorm (met twee in/uitgangen waarvan de noordelijke haaks op de structuur is georiënteerd, aan de andere kant van de bovenliggende kasteel-/omheiningsmuur) en afmetingen.

4.7 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN EN -DOELEN

Hieronder worden de vooropgestelde onderzoeksvragen beantwoord:

- *Wat is de omvang en diepte (3 dimensionaal) van de schuilkelder?*
 - o De schuilkelder zelf bestaat uit een cilindervormige koker in gewapend beton met een diameter van 200 cm. De totale lengte van deze koker bedraagt aan de binnen- en buitenzijde respectievelijk 558 en 634 cm. De onderkant van de koker bevond zich op ca. 2,60 m onder het maaiveld.
- *Kan de specifieke functie van de schuilkelder achterhaald worden?*
 - o De specifieke functie van de schuilkelder kon niet exact achterhaald worden. Allicht deed de structuur dienst als schuilkelder (en/of vluchtroute) voor officieren die in het aanpalende kasteel van Devleminck verbleven tijdens luchtbombardementen.
- *Uit welke bouwmaterialen bestaat de schuilkelder? Hoe is de schuilkelder opgebouwd?*
 - o De schuilkelder bestaat uit een cilindervormige koker in gewapend beton. Voor het wapenen van de beton werd gebruik gemaakt van zowel I-profielen, L-profielen als massief rond staal. De binnenkant van de koker werd verstevigd met stalen platen die op hun beurt door middel van stalen ringen op hun plaats werden gehouden. Na bevestiging van deze versteviging, werd het geheel voorzien van een gegoten betonnen vloer die ca. 10 cm dik is. Beide uitgangen bestaan uit een stalen kozijn met rubberen band en hierin een massieve stalen deur die van binnenuit vergrendeld kon worden. Toegang tot de schuilkelder was mogelijk via twee bakstenen trappen. Wat de constructie van het geheel betreft, kan gesteld worden dat enkel de contour van de te realiseren structuur werd uitgegraven. Getuige hiervan zijn het feit dat enkel de voor-, achterzijde en bovenkant van de betonnen structuur werd bekist en het feit dat aan de achterkant van de blootgelegde bakstenen muren de cementresten niet werden verwijderd.
- *Wat is de dikte van de (gepantserde) schuilkelder? Kunnen hieruit conclusies getrokken worden (i.v.m. functie, gebruik, ...)?*
 - o Het gewapend beton was zowel van boven als aan de zijkanten ca. 40 cm dik. Enkel de onderkant van de schuilkelder was minder dik. Verder was de schuilkelder zelf volledig bedekt met aarde. De structuur werd vermoedelijk gebruikt als bescherming tegen luchtbombardementen.
- *Zijn er aanwijzingen die kunnen duiden op de gebruiksfase van de schuilkelder?*
 - o Er werden geen materiële aanwijzingen aangetroffen die kunnen duiden op de gebruiksfase van de schuilkelder. Wel kon de blootgelegde structuur vergeleken worden met andere bunkers. Hieruit blijkt dat de schuilkelder veel gelijkenissen vertoont met een Duitse schuilbunker uit WO II (vliegbasis Soestbergen, Nederland).
- *Wat is de oriëntatie van de schuilkelder en de toegangen? Van waaruit is de schuilkelder gemakkelijk te bereiken?*
 - o De schuilkelder beschikt over een noordoost – zuidwestelijke oriëntatie. De noordelijke trap staat haaks op de structuur. De zuidelijke trap staat loodrecht op de schuilkelder. De schuilkelder was makkelijk te bereiken via het 'kasteel'. Mogelijk diende de zuidelijke deur en trap als vluchtroute.

4.8 SAMENVATTING VOOR EEN GESPECIALISEERD PUBLIEK

De doelstelling van dit onderzoek, in de vorm van een archeologische opgraving, heeft tot doel de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door archeologische sites, sporen en artefacten vrij te leggen en te onderzoeken.

Tijdens de archeologische opgraving werd een Duitse schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog geregistreerd en gedocumenteerd. Het betreft een cilindervormige schuilkelder die is opgebouwd uit beton en ijzer. De schuilkelder beschikt over twee in/uitgangen, dewelke door middel van twee bakstenen trappen bereikbaar zijn. Na het opgraven van de schuilkelder en het vergelijken van Duitse bunkers uit de Tweede Wereldoorlog, kan gesteld worden dat de structuur werd aangelegd door de Duitse bezetter als schuilkelder tegen luchtbombardementen. Bij dreiging konden de officieren die in het kasteel van Devleminck verbleven zich in de schuilkelder verschansen of via deze weg ongezien onder de bovenliggende kasteelmuur ontkomen.

Binnen de schuilkelder werden verschillende fragmenten van een houten constructie(s) en planken aangetroffen. Op deze laatste staan aantekeningen zoals: 'BELGISCHE VRUCHTEN', 'AMERICA 1941', 'AMERICA 1942' en '(BE?)LGES'. Het opschrift 'BELGISCHE VRUCHTEN' laat vermoeden dat de structuur naast schuilkelder ook fungeerde als opslagplaats van levensmiddelen. De planken zijn dan mogelijk afkomstig van (fruit)bakken die in de houten constructie konden geplaatst worden. Het is echter niet duidelijk of dit hout afkomstig is van de inrichting van de schuilkelder of uit een latere periode dateert. Binnen de structuur werden immers ook plastic bakjes en een asbestplaat aangetroffen. Deze dateren zonder twijfel van na de Tweede Wereldoorlog.

4.9 SAMENVATTING VOOR EEN NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK

Zie 4.8 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek.

4.10 BIBLIOGRAFIE

Publicaties:

Claesen J., Van Genechten B., Verbeelen G., Dirix E., Sys A., Audenaert E., Keersmaekers E., & Bouckaert K., 2017a: Nota Halle - Devlemincklaan. 2018a, *ARCHEBO-Rapport 2018A27*, Kortenaeken

Claesen J., Van Genechten B., Verbeelen G., Dirix E., Sys A., Audenaert E., Keersmaekers E., & Bouckaert K., 2017a: Programma van Maatregelen Halle - Devlemincklaan. 2018b, *ARCHEBO-Rapport 2018A27*, Kortenaeken

Fierens B. s.d.: *Halle in de Tweede Wereldoorlog*

Franssens, Marcel. "Historische nederzettingsspatronen in Pajottenland en Zennevallei". *Hallensia* jg 35, 2013.

Franssens, Marcel. "Ontstaan en ontwikkeling van de stad Halle". *Eigen Schoon en de Brabander* jg 97, 2014.

Lauwers, Michel, en Aurélie Zémour. "Qu'est-ce qu'une sépulture?" *Actes des XXXVIe rencontres internationales d'archéologie et d'histoire d'antibes*, z.d.

Van Ranst E. en C. Sys. "Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)". *Laboratorium van Bodemkunde, Gent*, 1 april 2000.

Vandeputte, Omer. "Gids voor Vlaanderen / 2007 / druk 1: toeristische en culturele gids voor ... - Google Boeken". Geraadpleegd 10 april 2017. https://books.google.be/books?id=rKjn0nQrkzcC&pg=PA475&lpg=PA475&dq=gids+voor+vlaanderen+Halle&source=bl&ots=MkaNNCwuAy&sig=o5jJ0cLP03bEf_ZIEUpBd5GS5r0&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKewjcn4-HypnTAhVB1xoKHY1JAXcQ6AEIGjAA#v=onepage&q=gids%20voor%20vlaanderen%20Halle&f=false.

Vivas, M. *Les lieux d'exécution comme espaces d'inhumation. Traitement et devenir du cadavre des criminels (XIIe-XIVe s.)*. *Revue historique CCCXVII/2*, 2014.

Online bronnen:

Agentschap Onroerend Erfgoed. "Code van Goede Praktijk voor de Uitvoering van en Rapportering over Archeologisch Vooronderzoek en Archeologische Opgravingen en het Gebruik van Metaaldetectoren, versie 4.0". Agentschap Onroerend Erfgoed, 2019.

Agentschap Onroerend Erfgoed. "Inventaris Onroerend Erfgoed". Geraadpleegd 17 januari 2017. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>.

"Atlas van Jacob van Deventer | Koninklijke Bibliotheek van België". Geraadpleegd 24 januari 2017. <https://www.kbr.be/nl/atlas-van-jacob-van-deventer>.

"BALaT KIK-IRPA - Galg van Halle". Geraadpleegd 16 mei 2017. <http://balat.kikirpa.be/object/28667>.

"BALaT KIK-IRPA 'Pelgrim komt O._L._Vrouw om bescherming smeken". Geraadpleegd 16 mei 2017. <http://balat.kikirpa.be/photo.php?path=M214637&objnr=28619&nr=1>.

"Galgen, vroeger hadden veel steden en dorpen hun eigen galg | Mens en Samenleving: Sociaal cultureel". Geraadpleegd 16 mei 2017. <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal-cultureel/83138-galgen-vroeger-hadden-veel-steden-en-dorpen-hun-eigen-galg.html>.

Geopunt Vlaanderen. “Atlas der Buurtwegen”. Geraadpleegd 2 januari 2017. <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

“Geopunt Vlaanderen”. Geraadpleegd 10 februari 2017. <http://www.geopunt.be/>.

“Halle - Erfgoedobjecten - Inventaris Onroerend Erfgoed”. Geraadpleegd 10 april 2017. <http://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121432>.

“HALLE door de eeuwen heen”. Geraadpleegd 12 april 2017. <http://blog.seniorennet.be/pregor/archief.php?startdatum=1167001200&stopdatum=1167606000>.

“Microsoft Word - Ferraris_legend.docx - legende_ferraris_kaart.pdf”. Geraadpleegd 9 februari 2017. http://www.geopunt.be/~media/geopunt/over%20geopunt/documenten/legende_ferraris_kaart.pdf.

“Ommegang - Wikipedia”. Geraadpleegd 12 april 2017. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Ommegang>.

“Personnes mentionnées sur les monuments - Op de monumenten genoemde mensen”. Geraadpleegd 11 april 2017. http://www.bel-memorial.org/names_on_memorials/display_names_on_mon.php?MON_ID=2481.

“Prenten en afbeeldingen | Kon. Geschied- & Oudheidkundige Kring Halle”. Geraadpleegd 12 april 2017. http://www.hallensia.be/blog/?page_id=684.

“Statie der Stad Gent - Erfgoedobjecten - Inventaris Onroerend Erfgoed”. Geraadpleegd 12 april 2017. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/81819>.

“Topografische wandelkaarten - legenda”. Geraadpleegd 13 april 2017. <https://www.wandelzoekpagina.nl/abonnee/legenda.php>.

“TPZ: Twee topstukken ontdekt in de Halse basiliek | Toerisme Pajottenland & Zennevallei”. Geraadpleegd 16 mei 2017. <http://www.toerisme-pajottenland.be/NL/10/0/news/363/www.htm?>

“Typologie-van-wegen-met-erfgoedwaarde_Bijlage-7.1_Halle_historisch-overzicht.pdf”. Geraadpleegd 12 april 2017. http://www.hallensia.be/blog/wp-content/uploads/2013/11/Typologie-van-wegen-met-erfgoedwaarde_Bijlage-7.1_Halle_historisch-overzicht.pdf.

Wikipedia. “Vandermaelenkaarten”. Online encyclopedie. *Wikipedia*. Geraadpleegd 7 december 2016. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vandermaelenkaarten>.

<http://www.bunkerinfo.nl>, Geraadpleegd 2018

4.11 FIGURENLIJST

<i>Figuur 1: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017) ..</i>	7
<i>Figuur 2: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2017).....</i>	7
<i>Figuur 3: Allesporenplan (ARCHEBO bvba, 2018).....</i>	8
<i>Figuur 4: Allesporenplan op toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2018)</i>	8
<i>Figuur 5: Allesporenplan proefsleuvenonderzoek (ARCHEBO bvba, 2018).....</i>	11
<i>Figuur 6: Plan met opgravingszone (ARCHEBO bvba, 2018).....</i>	12
<i>Figuur 7: Inplanting nieuw ontwikkelingsplan (Mertens architecten 2017)</i>	13
<i>Figuur 8: Aanduiding verschillende appartementsblokken (Mertens architecten 2017).....</i>	13
<i>Figuur 9: Plattegrond appartement blok A (Mertens architecten 2017).....</i>	14
<i>Figuur 10: Plattegrond appartement blok B (Mertens architecten 2017).....</i>	14
<i>Figuur 11: Plattegrond appartement blok C (Mertens architecten 2017).....</i>	15
<i>Figuur 12: Aanduiding locatie parkeerkelder (Mertens architecten 2017)</i>	16
<i>Figuur 13: Situering van het projectgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017)</i>	16
<i>Figuur 14: Werkputten (ARCHEBO bvba, 2018).</i>	17
<i>Figuur 15: Allesporenplan met hoogtes (ARCHEBO bvba, 2018).</i>	18
<i>Figuur 16: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2017).....</i>	22
<i>Figuur 17: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017).</i>	23
<i>Figuur 18: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2017).</i>	23
<i>Figuur 19: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NZ richting (Geopunt, 2017).</i>	24
<i>Figuur 20: Situering van het projectgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017).</i>	24
<i>Figuur 21: Situering van het projectgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017).....</i>	25
<i>Figuur 22: De ondergrond in een straal van 5 km omheen Halle.</i>	26
<i>Figuur 23: Situering van het projectgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017).</i>	27
<i>Figuur 24: Aartsdiakonaat Brabantse dekenij Halle (naar Paul Bonenfant in ‘Quelques cadres territoriaux de l’histoire de Bruxelles’, Brussel 1934)</i>	28
<i>Figuur 25: uittreksel uit de stadsvoorrechten verleent door Johanna van Vlaanderen-henegouwen (Franssen).....</i>	28
<i>Figuur 26: Stadsplattegrond van Halle van Jacob van Deventer (www.Hallensia.be).....</i>	29
<i>Figuur 27: Schematische voorstelling van de middeleeuwse ruimtelijke ontwikkeling van Halle</i>	30
<i>Figuur 28: Middeleeuws Halle (Franssen)</i>	30
<i>Figuur 29: Kaart van Jacob van Deventer met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017).</i>	32
<i>Figuur 30: Inhumatie bij een galg, bible du roi de Bohême Wenceslas IV</i>	33
<i>Figuur 31: O.-L.-Vrouw Halle redt een schuldlige van de galg (schilder onbekend, 1601-1650)</i>	34
<i>Figuur 32: Kaart van Jacob van Deventer met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017).</i>	34
<i>Figuur 33: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017).</i>	35
<i>Figuur 34: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).</i>	36
<i>Figuur 35: Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).</i>	37
<i>Figuur 36: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1904 (Geopunt, 2017).....</i>	38
<i>Figuur 37: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1939 (Geopunt, 2017).....</i>	38
<i>Figuur 38: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1969 (Geopunt, 2017).....</i>	39
<i>Figuur 39: Situering van het projectgebied op de topografische kaart NGI 1989 (Geopunt, 2017).</i>	39
<i>Figuur 40: zicht op Halle, ca.1600 (Album de Croy)</i>	40
<i>Figuur 41: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).</i>	46
<i>Figuur 42: Kaart met situering van het projectgebied en IOE-locaties op GRB-basiskaart (IOE, 2017)</i>	47
<i>Figuur 43: Statie der Stad Gent (inventaris onroerend erfgoed, 2017).....</i>	47
<i>Figuur 44: Bodemprofiel (ARCHEBO bvba, 2018).</i>	48
<i>Figuur 45: Meest noordelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).</i>	49
<i>Figuur 46: Overzichtsplan (ARCHEBO bvba, 2018).</i>	50

Figuur 47: Overzichtsplan detail (ARCHEBO bvba, 2018).	51
Figuur 48 : De kasteel-/omheiningmuur die bovenop de constructie liep werd grotendeels afgebroken, situatie op 6 maart 2020 (ARCHEBO bvba, 2020).	52
Figuur 49: Betonplaat die de tussenruimte overdekt. In deze laatste ruimte bevond zich ook een afvoerput voor hemelwater	52
Figuur 50: Bovenaanzicht noordelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).	53
Figuur 51: Meest zuidelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).	53
Figuur 52: Bovenaanzicht zuidelijke trap (ARCHEBO bvba, 2018).	54
Figuur 53: Detail van de metalen platen en ringen (ARCHEBO bvba, 2018).	54
Figuur 54: Detail van de betonnen vloer (ARCHEBO bvba, 2018).	55
Figuur 55: foto waarop de cilindervormige koker duidelijk zichtbaar is (ARCHEBO bvba, 2018).	55
Figuur 56: Zuidelijke deuropening (ARCHEBO bvba, 2018).	56
Figuur 57: Vooraanzicht koker (ARCHEBO bvba, 2018).	56
Figuur 58: Cementresten werden op de achterkant van de muren niet verwijderd (ARCHEBO bvba, 2018).	57
Figuur 59: Enkel de buitenzijden van de betonnen structuur werden niet bekist (ARCHEBO bvba, 2018).	57
Figuur 60: Plattegrond schuilkelder (ARCHEBO bvba, 2018).	58
Figuur 61: Sloop van de schuilkelder (ARCHEBO bvba, 2018).	59
Figuur 62: Deel van de inhoud van de schuilkelder (ARCHEBO bvba, 2018).	60
Figuur 63: Details van enkele planken aangetroffen in de schuilkelder (ARCHEBO bvba, 2018).	61
Figuur 64: Houten constructie (ARCHEBO bvba, 2018).	61
Figuur 65: Kaart met aanduiding van de Duitse aanwezigheid in Halle (Fierens B. s.d.: Halle in de Tweede Wereldoorlog).	63
Figuur 66: Zicht op de trap en toegangsdeur van de schuilkelder in Soesterberg (www.bunkerinfo.nl)	64
Figuur 67: Foto van de cilindervormige koker (www.bunkerinfo.nl).	64
Figuur 68: Links voorbeeld van een bakstenen trap, rechts voorbeeld van een betonplaat boven op een bakstenen muur	65

4.12 TABELLENLIJST

Geen gegevens voor lijst met afbeeldingen gevonden.

4.13 PLANNENLIJST

HADE/17/04/11/1 - Digitale aanmaak	7
HADE/17/04/11/2 - Digitale aanmaak	7
HADE/18/06/25/3 - Digitale aanmaak	8
HADE/18/06/25/4 - Digitale aanmaak	8
HADE/16/12/05/5 - Digitale aanmaak	16
HADE/18/06/25/6 - Digitale aanmaak	17
HADE/18/06/25/7 - Digitale aanmaak	18
HADE/17/04/11/8 - Digitale aanmaak	22
HADE/17/04/11/9 - Digitale aanmaak	23
HADE/17/04/11/10 - Digitale aanmaak	24
HADE/17/04/11/11 - Digitale aanmaak	25

HADE/17/04/11/12 - Digitale aanmaak.....	27
HADE/17/04/11/13 - Digitale aanmaak.....	32
HADE/17/04/11/14 - Digitale aanmaak.....	34
HADE/17/04/11/15 - Digitale aanmaak.....	35
HADE/17/04/11/16 - Digitale aanmaak.....	36
HADE/17/04/11/17 - Digitale aanmaak.....	37
HADE/17/04/11/18 - Digitale aanmaak.....	38
HADE/17/04/11/19 - Digitale aanmaak.....	38
HADE/17/04/11/20 - Digitale aanmaak.....	39
HADE/17/04/11/21 - Digitale aanmaak.....	39
HADE/17/04/11/22 - Digitale aanmaak.....	46
HADE/17/04/11/23 - Digitale aanmaak.....	47
HADE/18/06/25/24 - Digitale aanmaak.....	50
HADE/18/06/25/25 - Digitale aanmaak.....	51

4.14 FOTOLIJS

HADE/F/1.....	48
HADE/F/2.....	49
HADE/F/3.....	52
HADE/F/4.....	52
HADE/F/5.....	53
HADE/F/6.....	54
HADE/F/7.....	55
HADE/F/8.....	55
HADE/F/9.....	56
HADE/F/10.....	57
HADE/F/11.....	57
HADE/F/12.....	59
HADE/F/13.....	60
HADE/F/14.....	61
HADE/F/15.....	61



ARCHEOLOGIE

ERFGOED

BOUWHISTORIE

Halle - Devlemincklaan

Overzichtsplan

25/06/2018

Projectcode opgraving: 2018A35

Legenda

- Projectgebied
- Velddata
- Bunker
- Muur
- Werkput



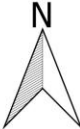


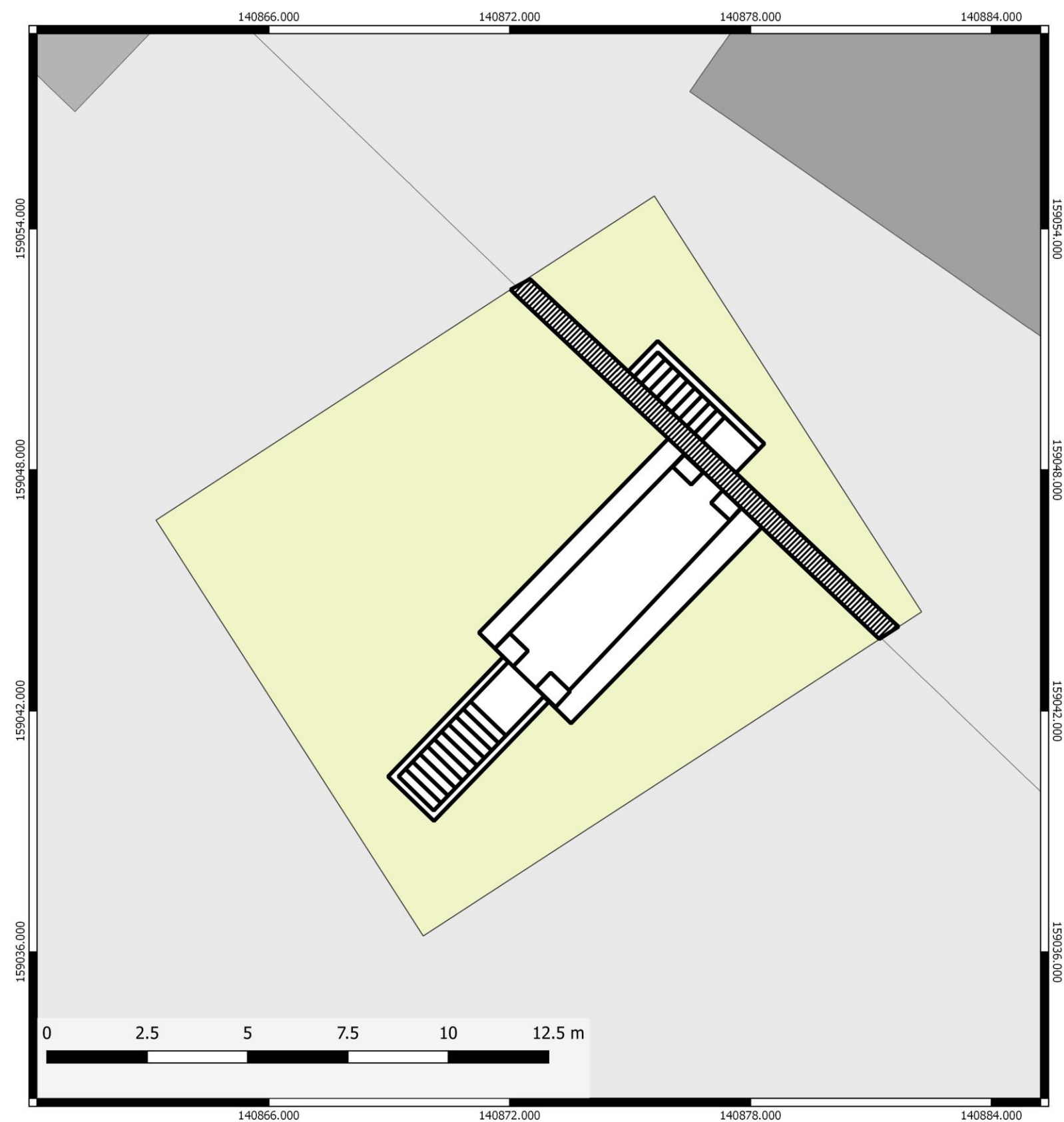
ARCHEOLOGIE
 **ERFGOED**
BOUWHISTORIE

Halle - Devlemincklaan
Overzichtsplan
25/06/2018

Projectcode opgraving: 2018A35

Legenda
 Projectgebied
Velddata
 Bunker
 Muur
 Werkput







**ARCHEOLOGIE
ERFGOED
BOUWHISTORIE**

Halle - Devlemincklaan
Overzichtsplan met hoogtes
25/06/2018

Projectcode opgraving: 2018A35

Legenda

- Projectgebied
- Velddata**
- Bunker
- Muur
- Werkput
- Hoogtes**
- ▲ Maaiveld
- ▼ Vlak





5 BIJLAGEN:

5.1 SPORENLIJST

Er werd geen sporenlijst opgemaakt.

5.2 VONDSTENLIJST

Er werd geen vondstenlijst opgemaakt.

5.3 STALENLIJST

Er werd geen stalenlijst opgemaakt.

5.4 LIJST VAN PLANNEN EN KAARTEN

Projectcode: 2018A35												
Lijstonderwerp: Halle - Devlemincklaan												
Herkeningsnummer	Werkput	Vlak	Vak	Sector	Type			Onderwerp	Schaal	Vervaardiging		Datum
					Plan	Kaart	Plattegrond			Analoog	Digitaal	
PL1						X		projectgebied op GRB	1:700		X	11/04/2017
PL2						X		projectgebied op topografische kaart	1:2000		X	11/04/2017
PL3					X			werkputten	1:500		X	25/06/2018
PL4					X			overzichtplan	1:500		X	25/06/2018
PL5					X			overzichtplan (detail)	1:500		X	25/06/2018
PL6					X			overzichtplan met hoogtes	1:700		X	25/06/2018
PL7							X	schuilkelder	/		X	25/06/2018

5.5 TEKENINGENLIJST

Projectcode: 2018A35													
Lijstonderwerp: Halle - Devlemincklaan													
Herkeningsnummer	Werkput	Vlak	Vak	Sector	Type				Onderwerp	Schaal	Vervaardiging		Datum
					Coupe	Profiel	Vondst	Aanzicht			Analoog	Digitaal	
T1									Noordelijke trap	/	X	X	25/06/2018
T2									Zuidelijke trap	/	X	X	25/06/2018
T3									Vooraanzicht koker	/	X	X	25/06/2018
T4									Plattegrond	/	X	X	25/06/2018

5.6 FOTOLIJST

Projectcode: 2018A35															
Lijstonderwerp: Halle - Devlemincklaan															
Herkeningsnummer	Werkput	Vlak	Vak	Onderwerp	Type foto								Vervaardiging		Datum
					Overzicht	Vlak	Spoor	Coupe	Profiel	Vondst	Detail	Ander	Analoog	Digitaal	
F1				muur	X									X	5/06/2018
F2				muur	X									X	5/06/2018
F3				muur/beton	X									X	5/06/2018
F4				Z-trap	X									X	5/06/2018
F5				beton	X									X	5/06/2018
F6				profiel					X					X	5/06/2018
F7				beton	X									X	5/06/2018
F8				beton	X									X	5/06/2018
F9				beton							X			X	5/06/2018
F10				muur/beton							X			X	5/06/2018
F11				muur							X			X	5/06/2018
F12				muur	X									X	5/06/2018
F13				kasteelmuur	X									X	5/06/2018
F14				Z-trap	X									X	5/06/2018
F15				Z-trap	X									X	5/06/2018
F16				Z-trap	X									X	5/06/2018
F17				Z-trap							X			X	5/06/2018
F18				Z-trap							X			X	5/06/2018
F19				Z-toegang	X									X	5/06/2018
F20				Z-toegang							X			X	5/06/2018
F21				Z-trap							X			X	5/06/2018
F22				Z-trap	X									X	5/06/2018
F23				Z-toegang	X									X	5/06/2018
F24				ijzeren wand							X			X	5/06/2018
F25				wand/vloer							X			X	5/06/2018
F26				ijzeren wand							X			X	5/06/2018
F27				ijzeren wand							X			X	5/06/2018
F28				wand/vloer							X			X	5/06/2018
F29				wand/beton							X			X	5/06/2018
F30				wand/beton							X			X	5/06/2018
F31				grendel							X			X	5/06/2018
F32				koker	X									X	5/06/2018
F33				betonvloer	X									X	5/06/2018
F34				wand/vloer							X			X	5/06/2018
F35				houten plank						X				X	5/06/2018
F36				houten plank						X				X	5/06/2018
F37				houten plank						X				X	5/06/2018
F38				hout						X				X	5/06/2018
F39				N-trap	X									X	5/06/2018
F40				N-toegang	X									X	5/06/2018
F41				N-toegang							X			X	5/06/2018
F42				N-trap								X		X	5/06/2018
F43				ijzer						X				X	5/06/2018
F44				N-trap	X									X	5/06/2018
F45				N-toegang	X									X	5/06/2018
F46				N-trap							X			X	5/06/2018
F47				deur							X			X	5/06/2018
F48				N-trap							X			X	5/06/2018
F49				N-trap/vloer							X			X	5/06/2018
F50				N-trap/beton							X			X	5/06/2018
F51				kasteelmuur							X			X	5/06/2018
F52				N-toegang							X			X	5/06/2018

**F1 - HADE****F2 - HADE****F3 - HADE****F4 - HADE****F5 - HADE****F6 - HADE****F7 - HADE****F8 - HADE****F9 - HADE****F10 - HADE****F11 - HADE****F12 - HADE****F13 - HADE****F14 - HADE****F15 - HADE****F16 - HADE****F17 - HADE****F18 - HADE****F19 - HADE****F20 - HADE****F21 - HADE****F22 - HADE****F23 - HADE****F24 - HADE****F25 - HADE****F26 - HADE****F27 - HADE****F28 - HADE**



F29 - HADE



F30 - HADE



F31 - HADE



F32 - HADE



F33 - HADE



F34 - HADE



F35 - HADE



F36 - HADE



F37 - HADE



F38 - HADE



F39 - HADE



F40 - HADE



F41 - HADE



F42 - HADE



F43 - HADE



F44 - HADE



F45 - HADE



F46 - HADE



F47 - HADE



F48 - HADE



F49 - HADE



F50 - HADE



F51 - HADE



F52 - HADE



F53 - HADE



F54 - HADE



F55 - HADE



F56 - HADE



F57 - HADE



F58 - HADE



F59 - HADE



F60 - HADE



F61 - HADE



F62 - HADE



F63 - HADE



F64 - HADE



F65 - HADE



F66 - HADE



F67 - HADE



F68 - HADE



F69 - HADE



F70 - HADE



F71 - HADE



F72 - HADE



F73 - HADE



F74 - HADE



F75 - HADE



F76 - HADE



F77 - HADE



F78 - HADE



F79 - HADE



F80 - HADE



F81 - HADE



F82 - HADE



F83 - HADE



F84 - HADE



F85 - HADE



F86 - HADE



F87 - HADE



F88 - HADE



F89 - HADE



F90 - HADE



F91 - HADE



F92 - HADE



F93 - HADE

5.7 REFERENTIEPROFIELEN



5.8 CONSERVATIERAPPORT

Niet van toepassing.

5.9 SKELETFORMULIEREN

Niet van toepassing.

5.10 RESULTATEN AARDKUNDIGE EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE ANALYSES

Niet van toepassing.